

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

Curtea Europeană a Drepturilor Omului

Ghid privind art. 17 din Convenția europeană a drepturilor omului

---

Interzicerea abuzului de drept

Actualizat la 31 august 2025

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact *cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri*, pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații referitoare la traducerea ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista *Traduceri în curs.*

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză și este actualizat periodic. Cel mai recent, a fost actualizat la 31 august 2025. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa *https://ks.echr.coe.int*. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de X al Curții *https://x.com/ECHR_CEDH*.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2025

Cuprins

În atenția cititorilor 5

I. Introducere 6

II. Principii generale 7

A. Destinatarii art. 17 7

1. Statele 7
2. Grupurile și indivizii 8

B. Abuzul de drept 8

1. Noțiunea de abuz de drept 8
2. Abuzul de drept și cererea individuală abuzivă [art. 35 § 3 lit. a)] 9
3. Valorile fundamentale ale Convenției 9
4. Scopuri interzise de art. 17 10
5. Importanța contextului 11
6. Impactul comportamentului contestat 12

C. Diferite utilizări ale art. 17 13

1. Aplicarea directă 13
2. Caracterul accesoriu și efectul art. 17 14
3. Sfera de aplicare 14
4. Drepturi care nu intră sub incidența art. 17 15
5. Drepturi care intră sub incidența art. 17 16
6. Când se aplică art. 17 17
7. Instrument de ajutor pentru interpretarea dispozițiilor materiale ale Convenției 19

III. Exemple de jurisprudență 20

A. Promovarea și justificarea terorismului și a crimelor de război 20

1. Aplicarea art. 17 20
2. Neaplicarea art. 17 21
3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 22
4. Neinvocarea art. 17 22

B. Incitarea la violență 23

1. Aplicarea art. 17 23
2. Neaplicarea art. 17 23
3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 24
4. Neinvocarea art. 17 26

C. Pretinsa amenințare la adresa integrității teritoriale și a ordinii constituționale 26

1. Aplicarea art. 17 26
2. Neaplicarea art. 17 26
3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 28

D. Promovarea ideologiilor totalitare 28

1. Comunismul 28
a. Aplicarea art. 17 28
b. Neaplicarea art. 17 29
c. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 30
2. Ideologia nazistă 30
a. Aplicarea art. 17 30
b. Neaplicarea art. 17 30

c. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 31
d. Neinvocarea art. 17 31
3. Legea islamică Șaria 32
a. Aplicarea art. 17 32
b. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 32
c. Neinvocarea art. 17 32
E. Incitarea la ură 33
1. Xenofobia și discriminarea rasială 33
a. Aplicarea art. 17 33
b. Neaplicarea art. 17 34
c. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 34
2. Ura pe motive etnice 34
a. Ura față de romi 34
i. Neaplicarea art. 17 34
ii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 35
b. Antisemitismul 35
i. Aplicarea art. 17 35
ii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 36
iii. Neinvocarea art. 17 36
c. Alte tipuri de ură pe motive etnice 37
i. Neaplicarea art. 17 37
ii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 37
iii. Neinvocarea art. 17 37
3. Homofobia 37
a. Aplicarea art. 17 37
b. Neaplicarea art. 17 38
c. Utilizarea art. 17 ca instrument pentru interpretare 38
d. Neinvocarea art. 17 38
4. Ura religioasă 38
a. Ura față de nemusulmani 38
b. Islamofobia 39
i. Aplicarea art. 17 39
ii. Neaplicarea art. 17 39
iii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 40
iv. Neinvocarea art. 17 40
c. Alte tipuri de ură religioasă 41
F. Negarea Holocaustului și probleme conexe 41
1. Aplicarea art. 17 41
2. Neaplicarea art. 17 42
3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 42
4. Neinvocarea art. 17 44
G. Dezbateri istorice 45
1. Neaplicarea art. 17 45
2. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare 46
Lista cauzelor citate 47

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Ghidul de față analizează și rezumă jurisprudența referitoare la art. 17 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”). Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, îmbunătățind astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), pct. 110].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu „impune o responsabilitate comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul intern într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

Prezentul ghid include trimiteri la cuvinte-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele la aceasta. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o Listă de cuvinte cheie, selectate dintr-un tezaur de termeni extrași (în majoritatea cazurilor) direct din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Căutarea după aceste cuvinte-cheie permite găsirea unui grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în fila Detalii cauză de pe HUDOC. Pentru informații suplimentare privind baza de date și cuvintele-cheie, consultați Manual de utilizare HUDOC.

Jurisprudența citată poate fi în una sau în ambele limbi oficiale (engleză sau/și franceză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

Art. 17 din Convenție – Interzicerea abuzului de drept

„Nicio dispoziție din [...] Convenție nu poate fi interpretată ca implicând, pentru un stat, un grup sau un individ, un drept oarecare de a desfășura o activitate sau de a îndeplini un act ce urmărește distrugerea drepturilor sau a libertăților recunoscute de prezenta Convenție sau de a aduce limitări mai ample acestor drepturi și libertăți decât acelea prevăzute de această Convenție”.

Cuvinte-cheie HUDOC

Interzicerea abuzului de drept (17) – Distrugerea drepturilor și libertăților (17) – Limitarea excesivă a drepturilor și libertăților (17)

I. Introducere

1. Art. 17 interzice distrugerea și limitarea excesivă a drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție. Acesta se aplică statelor, grupurilor și indivizilor.

2. Textul art. 17 este inspirat de articolul 30 din Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948). Dispoziții echivalente art. 17 se găsesc, de asemenea, în Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966), Convenția americană privind drepturile omului (1969) și Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene (2000).

3. Această dispoziție fundamentală a convenției este menită să protejeze drepturile enumerate în aceasta prin protejarea libertății de funcționare a instituțiilor democratice [*Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1957].

4. Art. 17 a fost inclus în Convenție întrucât nu putea fi exclusă posibilitatea ca o persoană sau un grup de persoane să încerce să invoce drepturile consacrate de Convenție pentru a beneficia de dreptul de a desfășura activități destinate distrugerii acestor drepturi [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 113; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 99, cu referire la lucrările pregătitoare ale Convenției]. În special, nu este deloc improbabil ca mișcările totalitare, organizate sub forma unor partide politice, să desființeze democrația, după ce au prosperat în timpul regimului democratic, astfel de exemple existând în istoria europeană modernă [*Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003, pct. 99].

5. Având în vedere legătura foarte clară dintre Convenție și democrație, nicio persoană nu trebuie să fie autorizată să se prevaleze de dispozițiile Convenției pentru a submina sau distruge idealurile și valorile unei societăți democratice [*Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003, pct. 99]. Scopul general al art. 17 este, așadar, de a împiedica grupurile totalitare sau extremiste să exploateze în propriul interes principiile enunțate de Convenție [*W.P. și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2004; *Paksas împotriva Lituaniei* (MC), 2011, pct. 87, *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 92].

6. Art. 17 este legat de noțiunea de „democrație capabilă să se apere singură” [*Vogt împotriva Germaniei*, 1995, pct. 51 și 59; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 100; *Erdel împotriva Germaniei* (dec.), 2007; *Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 242; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 138].

7. Un anumit compromis între cerințele apărării societății democratice și cele ale apărării drepturilor individuale este inerent sistemului Convenției. Pentru a garanta stabilitatea și eficacitatea unui sistem democratic, poate fi necesar ca statul să ia măsuri specifice pentru a se proteja, evaluând totodată cu atenție amploarea și consecințele acestor măsuri [*Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 99-100; *Petropavlovskis împotriva Letoniei*, 2015, pct. 71-72].

8. Prin interzicerea „abuzului de drept”, art. 17 urmărește să ofere democrațiilor mijloacele necesare de combatere a actelor și activităților care distrug sau restrâng în mod nejustificat drepturile și libertățile fundamentale, indiferent dacă aceste acte sau activități sunt desfășurate de un „stat”, de un „grup” sau de un „individ” [*Bîrsan împotriva României* (dec.), 2016, pct. 68].

9. Art. 17 reflectă, de asemenea, preocuparea de a proteja mecanismul Convenției [*Zambrano împotriva Franței* (dec.), 2021, pct. 37].

II. Principii generale

A. Destinatarii art. 17

1. Statele

10. În măsura în care art. 17 se referă la state, termenul „stat” se referă în mod necesar la statele părți la Convenție [*Bîrsan împotriva României* (dec.), 2016, pct. 71].

11. Art. 17 are două efecte. În primul rând, împiedică statele părți să utilizeze oricare dintre dispozițiile Convenției pentru a distruge drepturile și libertățile protejate de aceasta. În al doilea rând, împiedică statele părți să se bazeze pe o dispoziție a Convenției pentru a restrânge drepturile și libertățile protejate de această dispoziție într-o măsură mai mare decât cea prevăzută de Convenție [*Bîrsan împotriva României* (dec.), 2016, pct. 71].

12. Art. 17 a fost invocat pentru a susține acuzații potrivit cărora un stat a acționat într-un mod menit să distrugă oricare dintre aceste drepturi și libertăți sau să le restrângă într-o măsură mai mare decât cea prevăzută de Convenție [*Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2016, pct. 222]. Până acum, niciun stat nu a fost condamnat vreodată pentru acest motiv.

13. În anumite cauze, făcând referire la concluziile sale în temeiul dispozițiilor materiale ale Convenției, Curtea a considerat că nu era necesar să examineze cauza și în temeiul art. 17 (*Engel și alții împotriva Țărilor de Jos*, 1976, pct. 104; *Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei*, 1982, pct. 76; *Ulusoy și alții împotriva Turciei*, 2007, pct. 59). Într-adevăr, pentru ca o problemă să apară în temeiul art. 17 propriu-zis, capătul de cerere în cauză ar trebui să nu se limiteze la alegații privind încălcarea altor dispoziții ale Convenției și ale protocoalelor sale [*Maggio și alții împotriva Italiei* (dec.), 2010].

14. În alte cauze, Curtea a respins capetele de cerere formulate în temeiul art. 17 din cauza lipsei probelor potrivit cărora statul pârât a intenționat în mod deliberat să distrugă oricare dintre drepturile invocate de reclamant sau să limiteze oricare dintre drepturile respective într-o măsură mai mare decât cea prevăzută de Convenție [*Bîrsan împotriva României* (dec.), 2016, pct. 71; *Seurot împotriva Franței* (dec.), 2004; *Preda și Dardari împotriva Italiei* (dec.), 1999; a se vedea și *X., Y. și Z. împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1982; *Contrada împotriva Italiei*, decizia Comisiei, 1997].

15. Un capăt de cerere întemeiat pe încălcarea art. 17, ca urmare a verificării de către autoritățile naționale a conformității măsurilor contestate cu Convenția, nu intră în sfera de aplicare a acestui articol [*Mărgărit și alții împotriva României* (dec.) (Comitet), 2019, pct. 47; *AEI Investment Industry S.R.L. și alții împotriva României* (dec.) (Comitet), 2020, pct. 51].

16. În cauza *Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2016, reclamantul s-a plâns de încălcarea art. 17 de către ambele state pârâte din cauza toleranței acestora față de regimul ilegal instituit în autoproclamata „Republică Moldovenească Nistreană”, care nu recunoștea niciun drept prevăzut de Convenție. Curtea a considerat că acest capăt de cerere nu intra în sfera de aplicare a art. 17 (pct. 223).

17. În cauza *Ashingdane împotriva Regatului Unit*, 1985, reclamantul, un pacient cu tulburări psihice, a fost nevoit să îndure un regim mai strict într-un spital de psihiatrie cu caracter special, pentru o perioadă cu 19 luni mai lungă decât impunea sănătatea sa mintală, din cauza întârzierii transferului

său la un spital de psihiatrie obișnuit. Întrucât locul și condițiile privării sale de libertate în spitalul cu regim special mai strict nu au încetat să corespundă celor care pot însoți „detenția legală a unui alienat", Curtea nu a putut constata că dreptul reclamantului la libertate și la siguranță a fost limitat, cu încălcarea art. 17, într-o măsură mai mare decât cea prevăzută la art. 5 § 1 lit. e) (pct. 47).

2. Grupurile și indivizii

18. În măsura în care art. 17 se referă la grupuri și la indivizi, scopul acestuia este de a-i pune în imposibilitatea de a se baza pe Convenție pentru a invoca dreptul de a desfășura orice activitate sau de a îndeplini orice act care urmărește distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție [*Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, 1961, pct. 7 din partea „În drept"; *Orban și alții împotriva Franței*, 2009, pct. 33; *Paksas împotriva Lituaniei* (MC), 2011, pct. 87; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, pct. 30; *Šimunić împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 37; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 92; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 38].

19. În continuare, prezentul ghid va aborda art. 17, astfel cum se aplică grupurilor și indivizilor.

B. Abuzul de drept

1. Noțiunea de abuz de drept

20. Noțiunea de „abuz" figurează la art. 17 și la art. 35 § 3 lit. a) (cererea individuală abuzivă). Aceasta trebuie să fie înțeleasă în sensul său obișnuit, în conformitate cu teoria generală a dreptului – și anume exercitarea în mod prejudiciabil a unui drept, de către titularul său, într-un mod care este în mod vădit incompatibil cu scopul pentru care a fost acordat dreptul respectiv sau contrar acestui scop [*Miroļubovs și alții împotriva Letoniei*, 2009, pct. 62 și 65; *S.A.S. împotriva Franței* (MC), 2014, pct. 66].

21. Pentru a stabili dacă un anumit comportament constituie un abuz de drept, Curtea examinează scopurile urmărite de un reclamant atunci când invocă o dispoziție a Convenției și compatibilitatea lor cu acest instrument (*Kilin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 72).

22. Art. 17 este relevant atunci când un reclamant încearcă să deturneze o dispoziție a Convenției de la scopul său real, profitând de dreptul pe care îl garantează aceasta pentru a justifica, promova sau săvârși acte care:

- sunt contrare literei și spiritului Convenției [*M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015; *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013; *W.P. și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2004; *Witzsch împotriva Germaniei (nr. 2)* (dec.), 2005; *Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, pct. 46];
- sunt incompatibile cu democrația și/sau cu alte valori fundamentale ale Convenției [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 114; *Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, pct. 48; *Romanov împotriva Ucrainei* [Comitet], 2020, pct. 164; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 138; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 57];
- încalcă drepturile și libertățile recunoscute în Convenție [*Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, 1961, pct. 7 din partea „În drept"; *Varela Geis împotriva Spaniei*, 2013, pct. 40; *Molnar împotriva României* (dec.), 2012].

23. Dacă ar fi permise, astfel de acte ar contribui la distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție [*Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013].

24. Chiar și în cazul în care se constată existența unui model evident de abuz de putere din partea statului pârât, cu încălcarea art. 18 din Convenție, acest lucru nu scutește Curtea să examineze dacă

un anumit comportament al unui reclamant constituie un abuz de drept în sensul art. 17 (*Yuksekdag Senoglu și alții împotriva Turciei*, 2022, pct. 487-488 și 638-640).

2. Abuzul de drept și cererea individuală abuzivă [art. 35 § 3 lit. a)]

25. În cazul în care un reclamant dorește să își invoce drepturile recunoscute de Convenție într-un mod care încalcă în mod vădit drepturile și valorile protejate de Convenție, comportamentul acestuia poate fi considerat drept cerere individuală abuzivă, în sensul art. 35 § 3 lit. a) [*Koch împotriva Poloniei* (dec.), 2017, pct. 32; a se vedea și secțiunea „Cererea abuzivă" din cadrul Ghidului practic cu privire la condițiile de admisibilitate].

26. În cauza *Koch împotriva Poloniei* (dec.), 2017, reclamantul a recurs la forță pentru a preleva mostre de păr de la fosta lui soție și de la fiica lui, în încercarea de a dovedi că nu este tatăl acesteia din urmă. În cadrul procedurii în fața Curții, acesta s-a plâns, în temeiul art. 6 și 8, că nu a putut sesiza instanțele naționale cu o acțiune în tăgada paternității. Ținând seama de art. 17, Curtea a constatat, în circumstanțele excepționale ale cauzei respective, că, prin invocarea în fața Curții a art. 8, pe baza unor elemente de probă obținute cu încălcarea drepturilor protejate de Convenție ale altor persoane, reclamantul și-a exercitat abuziv dreptul său de a introduce o cerere individuală (pct. 31-34).

27. În cauza *Zambrano împotriva Franței* (dec.), 2021, Curtea a examinat o cerere cu un scop pur militant, formulată de o persoană care a provocat un aflux masiv de cereri identice, după ce a lansat o campanie pe Internet pentru a protesta împotriva certificatului sanitar COVID-19. S-a constatat că acest demers a constituit o cerere individuală abuzivă în sensul art. 35 § 3 lit. a): obiectivul urmărit de reclamant, exprimat în termeni lipsiți de ambiguitate, nu a fost acela de a obține câștig de cauză, ci de a submina în mod deliberat sistemul Convenției și de a „paraliza" funcționarea Curții. Abordarea acestuia, constând în încercarea de a crea în mod artificial litigii în masă, era vădit contrară scopului dreptului de a introduce o cerere individuală și, în general, spiritului Convenției și obiectivelor urmărite de aceasta. Motivată de preocuparea de a-și menține capacitatea de a îndeplini misiunea ce îi revine în temeiul art. 19 în legătură cu alte cereri, introduse de alți reclamanți, Curtea s-a bazat pe art. 17, subliniind că dispozițiile acestuia erau, de asemenea, menite să protejeze mecanismul Convenției (pct. 36-38).

3. Valorile fundamentale ale Convenției

28. Atunci când evaluează comportamentul și scopurile unui reclamant în lumina art. 17, Curtea ține seama de valorile proclamate și garantate de Convenție, în special astfel cum sunt exprimate în preambulul său [*Delfi AS împotriva Estoniei* (MC), 2015, pct. 136; *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015), precum și de idealurile și valorile fundamentale care stau la baza Convenției și a unei societăți democratice [*Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, pct. 53; *Paksas împotriva Lituaniei* (MC), 2011, pct. 87; *Romanov împotriva Ucrainei* (Comitet), 2020, pct. 164], cum ar fi:

- justiția și pacea [*M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015; *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *D.I. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1996; *Marais împotriva Franței*, decizia Comisiei, 1996; *Karatas și Sari împotriva Franței*, decizia Comisiei, 1998; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 103];
- un regim politic cu adevărat democratic și alegeri libere [*Romanov împotriva Ucrainei* (Comitet), 2020, pct. 164; *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 98-99; *Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003, pct. 99; *Kühnen împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1988];
- soluționarea pașnică a conflictelor internaționale și caracterul sacru al vieții umane [*Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012, pct. 74; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 106];

- toleranța, pacea socială și nediscriminarea [*Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 103];
- egalitatea de gen (*Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 110);
- coexistența membrilor societății fără segregare rasială (*Vona împotriva Ungariei*, 2013, pct. 57).

4. Scopuri interzise de art. 17

29. Art. 17 îi împiedică pe reclamanți să se bazeze pe dispozițiile Convenției pentru a săvârși, promova și/sau justifica acte care pot fi considerate sau sunt caracterizate de:

- ură [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 115 și 230; *Molnar împotriva României* (dec.), 2012; *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017; *Lilliendahl împotriva Islandei* (dec.), 2020, pct. 39; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 56];
- violență [*Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012, pct. 73; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 106; *Kaptan împotriva Elveției* (dec.), 2001; *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017; *Romanov împotriva Ucrainei* (Comitet), 2020, pct. 163-166; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 56];
- xenofobie și discriminare rasială (*Jersild împotriva Danemarcei*, 1994, pct. 35; *Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei, 1979; *Féret împotriva Belgiei*, 2009; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 134);
- antisemitism [*Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *W.P. și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2004];
- islamofobie [*Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Seurot împotriva Franței* (dec.), 2004; *Soulas și alții împotriva Franței*, 2008; *Zemmour împotriva Franței*, 2022];
- terorism și crime de război [*Orban și alții împotriva Franței*, 2009, pct. 35; *Leroy împotriva Franței*, 2008, pct. 27; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, pct. 46-47];
- negarea și revizuirea faptelor istorice clar stabilite, cum ar fi Holocaustul [*Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, pct. 47; *M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015; *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *Witzsch împotriva Germaniei (nr. 2)* (dec.), 2005];
- dispreț față de victimele Holocaustului, ale unui război și/sau ale unui regim totalitar [*Witzsch împotriva Germaniei (nr. 2)* (dec.), 2005; *Fatulaiev împotriva Azerbaidjanului*, 2010, pct. 81; *Vajnai împotriva Ungariei*, 2008, pct. 25; *Fáber împotriva Ungariei*, 2012, pct. 58; *Pastörs împotriva Germaniei* (Comitet), 2019, pct. 39];
- o ideologie totalitară și alte idei politice incompatibile cu democrația [*Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, pct. 53; *Vona împotriva Ungariei*, 2013, pct. 36; *Vajnai împotriva Ungariei*, 2008, pct. 25; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 108-113; *Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003, pct. 132; *Schimanek împotriva Austriei* (dec.), 2000; *Kühnen împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1988; *Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1957].

30. Art. 17 se poate aplica în cazul în care un reclamant urmărește unul sau mai multe dintre scopurile menționate. Cu toate acestea, Curtea poate alege să soluționeze astfel de aspecte fără a se întemeia pe art. 17 [*Zana împotriva Turciei*, 1997; *Sürek împotriva Turciei (nr. 1)* (MC), 1999; *Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei*, 2008; *Vejdeland și alții împotriva Suediei*, 2012; *Smajić împotriva Bosniei și Herțegovinei* (dec.), 2018; a se vedea și ghidurile de jurisprudență privind art. 11 și art. 10 din Convenție].

31. În cazul în care un reclamant urmărește scopuri de altă natură, deși acestea ar putea fi condamnabile, art. 17 nu este aplicabil.

32. În cauza *Paksas împotriva Lituaniei* (MC), 2011, reclamantului, fost președinte al Lituaniei, i s-a interzis să candideze la alegerile prezidențiale și parlamentare din cauza demiterii sale din funcție ca urmare a procedurii de punere sub acuzare (impeachment). În timpul mandatului său de președinte, acesta a acordat, în mod ilegal și în scopuri personale, cetățenia lituaniană unui om de afaceri rus, i-a dezvăluit acestuia din urmă un secret de stat și a profitat de statutul său pentru a exercita o influență neadecvată asupra unei companii private, în beneficiul unor apropiați ai săi. Potrivit afirmațiilor Guvernului, scopul real al reclamantului a fost acela de a utiliza mecanismul Convenției pentru a obține o răzbunare politică și pentru a fi reales președinte al țării. Totuși, Curtea a constatat că această afirmație era irelevantă: nu exista nicio indicație că natura scopului urmărit de reclamant era comparabilă cu natura scopurilor interzise de art. 17 (pct. 89). Aceasta a concluzionat că a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1, nefiind convinsă de importanța ineligibilității impusă reclamantului pentru menținerea ordinii democratice în Lituania (pct. 107).

33. În cauza *Palusinski împotriva Poloniei* (dec.), 2006, reclamantul a fost condamnat pentru că a scris o carte în care îi incita pe cititori să consume stupefiante, descriindu-le ca fiind benefice pentru sănătatea mintală și fizică. Deși opiniile exprimate de reclamant erau contrare politicii naționale antidrog, Curtea nu a fost convinsă de argumentul Guvernului potrivit căruia cererea acestuia ar trebui considerată un abuz de drept în sensul art. 17. Reclamantul putea așadar să invoce art. 10. În cele din urmă, Curtea a respins cererea acestuia ca fiind vădit nefondată, constatând proporționalitatea condamnării sale cu scopul legitim de a proteja sănătatea și moralitatea.

34. În cauza *Rubins împotriva Letoniei*, 2015, reclamantul, profesor universitar, a fost demis, în contextul unui litigiu privind desființarea departamentului său, după ce a informat rectorul cu privire la intenția sa de a dezvălui publicului cazurile de plagiat și gestionarea defectuoasă a fondurilor publice, existente la nivelul instituției, în cazul în care acesta din urmă nu era de acord cu soluționarea litigiului în condițiile propuse de reclamant. Guvernul a susținut că e-mailul adresat de reclamant angajatorului său conținea elemente care constituie șantaj și amenințări nedisimulate și că, prin urmare, nu putea să intre sub incidența protecției oferite de art. 10. Guvernul a solicitat Curții să aplice art. 17, argumentând că abordarea adoptată în cauzele privind negarea Holocaustului și în cauze similare nu trebuie să fie interpretată într-un mod prea restrictiv. Curtea nu a acceptat această propunere, întrucât nu a putut concluziona că textul e-mailului în litigiu conținea vreun element care avea ca scop subminarea sau distrugerea idealurilor și valorilor unei societăți democratice (pct. 41 și 48). În cele din urmă, Curtea a constatat încălcarea art. 10.

35. În cauza *Katamadze împotriva Georgiei* (dec.), 2006, reclamanta, jurnalist, a fost condamnată pentru publicarea unor informații inexacte și a unor comentarii ofensatoare la adresa altor jurnaliști. În opinia Guvernului, reclamanta, al cărei unic scop era să insulte persoanele în cauză și să le distrugă drepturile, abuzase de libertatea sa de exprimare. Curtea a constatat că argumentele Guvernului intrau în sfera de aplicare a art. 10 § 2 și a considerat că nu era necesar să le examineze și din perspectiva art. 17. Întrucât reclamanta nu a putut demonstra că declarațiile sale nu constituiau un atac personal gratuit, cererea sa a fost declarată vădit nefondată.

36. Curtea a adoptat aceeași abordare, refuzând să aplice art. 17, în contextul denunțurilor calomnioase adresate autorităților (*Wojczuk împotriva Poloniei*, 2021, pct. 44) și al unei plângeri penale care conține acuzații false [*Tepljakov împotriva Estoniei* (dec.), 2021, pct. 30].

5. Importanța contextului

37. Pentru a stabili dacă un reclamant urmărește unul dintre scopurile interzise de art. 17, Curtea examinează „cea mai mare parte a conținutului", „tonul general" sau „caracterul general" al acțiunilor sale, apreciate în ansamblul lor [*M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015, pct. 41; *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *Seurot împotriva Franței* (dec.), 2004; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 47] și „contextul imediat și mai general" al acestora [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 239; în special în ceea ce privește contextul imediat, a se vedea *Yuksekdag Senoglu și alții*

împotriva Turciei, 2022]. Contextul relevant este în primul rând cel al țării în care au avut loc acțiunile în litigiu [*Jablianov împotriva Bulgariei*, 2023, pct. 78; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 51].

38. În această privință, Curtea poate, de asemenea, să cerceteze dacă instanțele naționale au examinat cauza din perspectiva scopului interzis specific, pe care, potrivit Guvernului, îl urmărește reclamantul (*Mammadov împotriva Azerbaidjanului* [Comitet], 2020, pct. 41).

39. Numai printr-o examinare atentă a contextului se poate face o distincție relevantă între un comportament sau un limbaj care, deși șocant și ofensator, este protejat de Convenție și cele care nu merită să beneficieze de toleranță într-o societate democratică (*Vajnai împotriva Ungariei*, 2008, pct. 53; *Fáber împotriva Ungariei*, 2012, pct. 36). Locul și momentul comportamentului contestat joacă un rol important în acest sens (*ibid.*, pct. 55).

40. Curtea ține seama, de asemenea, de natura grupului vizat de comportamentul sau de discursul contestat, în special de aspectul dacă grupul vizat necesită o protecție sporită având în vedere faptul că acesta se confruntă cu un nivel redus de acceptare în contextul național specific și/sau că a fost întotdeauna supus și continuă să fie supus marginalizării și victimizării (de exemplu, minoritățile sexuale și de gen) [*Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 51].

41. Curtea ia în considerare de asemenea aspectul dacă acțiunile în litigiu sunt direct legate de o chestiune de importanță majoră în societatea europeană modernă (de exemplu, protecția demnității și a valorii umane a persoanei, indiferent de orientarea sexuală) [*Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 55].

6. Impactul comportamentului contestat

42. Curtea poate să țină seama de impactul comportamentului reclamantului atunci când decide dacă acesta constituie un abuz de drepturile garantate de Convenție.

43. De exemplu, în cauza *Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei*, 1992, atunci când a susținut necesitatea unui ordin care să interzică agențiilor de consiliere să le ofere femeilor însărcinate informații privind instituțiile din străinătate în care sunt efectuate întreruperi de sarcină, Guvernul pârât a invocat art. 17 pentru a susține că art. 10 nu ar trebui să fie interpretat astfel încât să limiteze sau să distrugă dreptul la viață al copilului nenăscut, sau să aducă atingere acestui drept. Cu alte cuvinte, art. 17 împiedica agențiile reclamante să își exercite libertatea de a oferi informații într-un mod care încălca dreptul la viață al copilului nenăscut. Curtea a observat că ordinul nu a împiedicat femeile irlandeze să efectueze întreruperi de sarcină în străinătate și că informațiile pe care respectivul ordin urmărea să le restricționeze erau disponibile din alte surse. În consecință, nu interpretarea art. 10, ci poziția adoptată de Irlanda în ceea ce privește punerea în aplicare a dreptului intern a făcut posibilă menținerea numărului actual de avorturi realizate în străinătate (pct. 76 și 78-79). În plus, consilierii agențiilor reclamante nu pledau pentru avort și nici nu îl încurajau și nu existau îndoieli că, în urma consilierii oferite de aceștia, unele femei au decis să renunțe la întreruperea sarcinii. În consecință, legătura dintre furnizarea de informații și distrugerea vieților copiilor nenăscuți nu era atât de clară pe cât a susținut Guvernul (pct. 75). Astfel, Curtea a exclus implicit posibilitatea ca activitățile de consiliere ale agențiilor reclamante să fi avut ca scop distrugerea dreptului la viață al copiilor nenăscuți sau să fi avut vreun efect grav asupra numărului de avorturi realizate în străinătate la momentul respectiv. Aceasta a decis să nu aplice art. 17 și a constatat încălcarea art. 10, având în vedere sfera de aplicare prea largă și caracterul disproporționat al ordinului contestat (pct. 74 și 80).

44. În cauza *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, Curtea a ținut seama, între altele, de faptul că societatea reclamantă a diseminat către publicul larg opinii care susțineau activitățile teroriste, prin intermediul unor programe de televiziune, și a declarat, în temeiul art. 17, că aplicarea acestuia era incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției. În mod similar, în cauza *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, Curtea a analizat potențialul discursului de incitare la ură contestat de

a avea consecințe negative, subliniind că acesta a fost difuzat unui public larg pe Internet și că, în plus, a fost reprodus de mai multe canale mass-media (pct. 50 și 55).

45. Puterea de influență a reclamantului este, de asemenea, un aspect relevant în această privință. În cauza *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, atunci când a aplicat în mod direct art. 17, Curtea a ținut seama de capacitatea reclamantului de a influența numeroase persoane, având în vedere poziția sa de înalt ierarh al Bisericii Ortodoxe, din care face parte majoritatea populației elene (pct. 49 și 50).

46. În același timp, pretinsul impact nesemnificativ al comportamentului contestat nu exclude relevanța art. 17.

47. De exemplu, în cauza *Witzsch împotriva Germaniei (nr. 2)* (dec.), 2005, 2005, Curtea a considerat irelevant faptul că reclamantul a negat responsabilitatea național-socialiștilor și a lui Hitler pentru Holocaust în cadrul unei scrisori cu caracter privat și nu în fața unui public larg. În opinia Curții, în temeiul art. 17, reclamantul nu putea invoca art. 10 în ceea ce privește declarațiile menționate, iar cererea acestuia a fost declarată incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

48. În cauza *R.L. împotriva Elveției* (dec.), 2003, poliția a confiscat două CD-uri și trei înregistrări muzicale, care îi fuseseră trimise reclamantului prin poștă, pe motiv că acestea propagau rasismul, susțineau recurgerea la forță și puteau servi la radicalizarea grupurilor extremiste. Reclamantul a susținut că bunurile comandate erau destinate exclusiv uzului personal și nu serveau niciunui scop comercial. Curtea a invocat art. 17 pe fond: în măsura în care astfel de materiale contraveneau valorilor fundamentale ale Convenției, ingerința era „necesară într-o societate democratică”. Astfel, capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 a fost respins ca vădit nefondat.

49. În cauza *Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, Curtea nu a ținut seama de argumentul reclamantului potrivit căruia afișul, considerat drept o expresie publică a unui atac împotriva tuturor musulmanilor din Regatul Unit, fusese expus într-o zonă rurală care nu era grav afectată de tensiuni rasiale sau religioase și, prin urmare, nu exista nicio dovadă că acesta fusese văzut de vreun musulman. Art. 17 a fost aplicat direct, iar cererea a fost respinsă ca fiind incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

50. În cauza *Romanov împotriva Ucrainei* [Comitet], 2020, Curtea nu a acordat nicio importanță argumentului reclamantului potrivit căruia cele 1 500 de copii ale materialelor tipărite, care făceau apel la o revoltă armată împotriva ordinii constituționale și care au fost distribuite de acesta și ceilalți inculpați, nu erau de natură să aducă prejudicii statului și cu atât mai puțin să producă un asemenea rezultat. Capătul de cerere formulat de acesta în temeiul art. 10 a fost respins (incompatibil *ratione materiae*) ca urmare a aplicării directe a art. 17 (pct. 152 și 160).

C. Diferite utilizări ale art. 17

51. Până în prezent, Curtea a recurs la art. 17 atunci când a examinat probleme în temeiul art. 9, 10, 11, 13, 14, 35 § 3 lit. a) din Convenție și al art. 1 și 3 din Protocolul nr. 1. În funcție de natura unei cauze, Curtea poate aplica art. 17 în mod direct sau îl poate utiliza ca instrument de ajutor pentru interpretare.

1. Aplicarea directă

52. În cazul în care un reclamant urmărește, în esență, să utilizeze o dispoziție materială a Convenției ca temei pentru a obține dreptul de a săvârși orice acțiune sau de a desfășura orice activitate menită să distrugă drepturile și libertățile prevăzute de Convenție, Curtea aplică art. 17 și respinge capătul de cerere formulat de reclamant ca fiind incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției, în temeiul art. 35 § 3 și 4 [*Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017, pct. 37; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 58].

53. Curtea poate să aplice art. 17 din oficiu și poate să declare o cerere inadmisibilă *de plano* [*Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017; *Witzsch împotriva Germaniei (nr. 2)* (dec.), 2005; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018]. În cazul în care o cerere a fost comunicată Guvernului pârât, faptul că acesta nu a ridicat o excepție în temeiul art. 17 nu împiedică Curtea să examineze aspectul aplicării sale directe (*Romanov împotriva Ucrainei* [Comitet], 2020, pct. 161).

2. Caracterul accesoriu și efectul art. 17

54. Art. 17 poate fi aplicat doar în coroborare cu dispozițiile materiale ale Convenției [*Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei* (MC), 2016, pct. 222].

55. Art. 17 are o sferă de aplicare negativă [*Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, 1961, pct. 7 din partea „În drept"]. Acesta are ca efect împiedicarea exercitării unui drept prevăzut de Convenție de către un reclamant care urmărește să îl invoce în cadrul procedurii în fața Curții [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 114; *Lilliendahl împotriva Islandei* (dec.), 2020, pct. 25].

56. Art. 17 implică excluderea sau anularea protecției asigurate de Convenție (*Bingöl împotriva Turciei*, 2010, pct. 32). În temeiul art. 17, o acțiune sau o activitate care urmărește distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție este scoasă de sub protecția dispoziției materiale relevante a Convenției și, prin urmare, dispoziția în cauză nu este aplicabilă.

3. Sfera de aplicare

57. Art. 17 nu privează persoanele care intenționează să distrugă drepturile și libertățile prevăzute de Convenție de protecția generală a drepturilor și libertăților garantate de aceasta. Acesta pur și simplu împiedică astfel de persoane să se bazeze pe un drept prevăzut de Convenție pentru a desfășura o activitate sau pentru a îndeplini un act menit să distrugă drepturile și libertățile prevăzute în Convenție (*Lawless împotriva Irlandei*, raportul Comisiei, 1959, pct. 141).

58. Într-adevăr, art. 17 are o sferă limitată de aplicare: acesta se aplică doar persoanelor care amenință sistemul democratic al statelor membre și doar într-o măsură strict proporțională cu gravitatea și durata unei astfel de amenințări (*De Becker împotriva Belgiei*, raportul Comisiei, 1960, pct. 279).

59. În special, art. 17 nu poate fi utilizat pentru a priva permanent o persoană de drepturile și libertățile sale, doar pentru că, la un moment dat, aceasta a avut convingeri totalitare și a acționat în consecință (*De Becker împotriva Belgiei*, raportul Comisiei, 1960, pct. 279).

60. În cauza *De Becker împotriva Belgiei*, raportul Comisiei, 1960, reclamantul, jurnalist, nu și-a mai putut exercita profesia ca urmare a condamnării sale din cauza colaborării cu autoritățile germane din Belgia, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial. Deși se putea considera că respectivul comportament din trecut al acestuia intra în sfera de aplicare a art. 17, nu exista nicio dovadă că, în 1960, la momentul examinării cauzei sale de către Comisie, acesta intenționa să își recupereze libertatea de exprimare cu scopul de abuza de aceasta, de exemplu, făcând apologia regimului nazist. Astfel, Comisia a refuzat să aplice art. 17 și a examinat din perspectiva art. 10 fondul capătului de cerere formulat de reclamant.

61. Curtea a fost dispusă să adopte aceeași abordare în cauza *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006. În această cauză, reclamantei, unul din liderii Partidului Comunist, i-a fost interzis să candideze la orice tip de funcție electivă din cauza activităților sale din cadrul acestui partid, pe care le-a continuat chiar și după tentativa de lovitură de stat, din 1991, a acestui partid. În cadrul examinării capetelor de cerere formulate de reclamantă în temeiul art. 10 și art. 11, o Cameră a Curții a refuzat să aplice art. 17, întrucât măsura contestată se baza pe implicarea politică anterioară a reclamantei, în vreme ce activitățile sale publice curente nu dezvăluiau nerespectarea de către aceasta a valorilor fundamentale ale Convenției (pct. 109 din hotărârea Camerei). Marea Cameră, căreia i-a fost trimisă cauza, nu a

abordat problema aplicării art. 17 în acest context, întrucât a decis să nu examineze cauza din perspectiva art. 10 și 11 (pct. 141 din hotărârea Marii Camere). Totuși, aceasta a făcut referire la art. 17 atunci când a constatat neîncălcarea art. 3 din Protocolul nr. 1. (Hotărârea Marii Camere este examinată mai detaliat infra, în cadru secțiunii „Comunismului").

62. În general, Curtea are grijă să nu se pronunțe în afara sferei de aplicare a cauzei. Atunci când trebuie să ia o decizie cu privire la aplicarea art. 17, aceasta nu va ține seama, în mod constant, de nicio manifestare a existenței unor scopuri interzise, care, deși are legătură cu faptele cauzei sau chiar există concomitent cu acestea, nu intră, propriu-zis, în domeniul său de aplicare. Cauza *Ifandiev împotriva Bulgariei* [Comitet], 2019, ilustrează acest principiu: răspunderea civilă a reclamantului a fost angajată ca urmare a faptului că acesta a făcut, în cartea sa, *The Shadow of Zion* (Umbra Sionului), două declarații factuale neadevărate, și anume că un lider de sindicat era francmason și comunist și că avea legături cu fostele servicii secrete. Guvernul a susținut că lucrarea în cauză promova antisemitismul și că declarațiile reclamantului, care făceau obiectul cererii formulate de acesta în fața Curții, trebuiau analizate în contextul general al lucrărilor sale. Totuși, Curtea nu a fost de acord cu acest argument. Subliniind că afirmațiile Guvernului referitoare la art. 17 nu se refereau la „declarațiile în litigiu", și anume cele care au determinat angajarea răspunderii civile a reclamantului, Curtea a refuzat să aplice art. 17 și a constatat o încălcare a art. 10, întrucât valoarea despăgubirilor acordate liderului sindicatului în cauză era în mod vădit disproporționată (pct. 22-25).

63. Din motive similare, în cauza *Muhin împotriva Rusiei*, 2021, Curtea și-a exprimat îndoielile cu privire la faptul că excepția ridicată în temeiul art. 17 a fost formulată în mod corespunzător. Această cauză a avut ca obiect condamnarea redactorului unui ziar pentru publicarea unui text scris de către o terță parte, care făcea apel la „distrugerea" regimului politic de la acea vreme. Invocând art. 17, Guvernul a susținut că, în afara faptului că au adus atingere ordinii publice, textul respectiv și alte materiale în litigiu au avut ca scop insultarea poporului multietnic al Rusiei și instigarea la discordie etnică. Cu toate acestea, Curtea a observat că discursul rasist și antisemit, pe care într-adevăr îl conținea acest text, nu a constituit temeiul pentru justificarea condamnării penale a reclamantului. În general, în observațiile sale, Guvernul nu a menționat niciun aspect de fapt sau de drept care să se refere în mod specific la urmărirea penală îndreptată împotriva acestuia. În orice caz, excepția ridicată a fost respinsă, întrucât nu era foarte clar faptul că, prin alegerile sale editoriale, reclamantul a încercat să folosească dreptul său la libertatea de exprimare pentru obiective vădit contrare valorilor Convenției (pct. 83-84 și 129). În cele din urmă, Curtea a constatat că nu exista o justificare suficientă pentru condamnarea reclamantului și, prin urmare, aceasta a încălcat art. 10 din Convenție.

4. Drepturi care nu intră sub incidența art. 17

64. Pentru a atinge scopul general al art. 17 (a se vedea supra, secțiunea „

Introducere"), nu este necesar ca persoanele cu privire la care se constată că desfășoară activități destinate distrugerii unor drepturi și libertăți garantate de Convenție să fie private de toate aceste drepturi și libertăți [*Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, 1961, pct. 6 din partea „În drept"; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, pct. 30; *Šimunić împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 37; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 93; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 38].

65. Aceste persoane au dreptul să se prevaleze de dispozițiile Convenției care, dacă ar fi invocate, nu ar permite concretizarea intenției de a se baza pe Convenție pentru a obține dreptul de a desfășura activități menite să distrugă „drepturile și libertățile prevăzute de Convenție". Aceste dispoziții privesc obligațiile autorităților publice față de toate persoanele, iar aceste obligații nu sunt afectate de art. 17 (*Lawless împotriva Irlandei*, raportul Comisiei, 1959, pct. 141).

66. În special, art. 17, care are un domeniu de aplicare negativ, nu poate fi interpretat *a contrario* ca privând o persoană de drepturile individuale fundamentale garantate de art. 5, 6 și 7 din Convenție [*Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, 1961, pct. 7 din partea „În drept"; *Varela Geis împotriva Spaniei*,

2013, pct. 40; *Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012, pct. 85; *Marini împotriva Albaniei*, 2007, pct. 90; *Ould Dah împotriva Franței* (dec.), 2009].

67. În cauza *Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, 1961, la momentul arestării sale, reclamantul era implicat personal în activitățile Armatei Republicane Irlandeze (Irish Republican Army, IRA), care săvârșea acte de violență pentru a pune capăt suveranității britanice în Irlanda de Nord. Acesta a fost privat de libertate timp de câteva luni, fără a fi pus sub acuzare sau judecat în conformitate cu Legea privind infracțiunile împotriva statului. Nici Comisia, nici Curtea nu a fost de acord cu argumentele Guvernului potrivit cărora niciun stat, niciun grup sau nicio persoană implicată în activități care intră sub incidența art. 17 nu poate să invoce niciuna dintre dispozițiile Convenției. În schimb, organele Convenției au considerat că art. 17 nu îl împiedica pe reclamant să invoce protecția art. 5 și 6. Au apreciat că art. 1 nu se aplica în speță întrucât reclamantul nu a invocat Convenția pentru a justifica sau pentru a săvârși acte contrare drepturilor și libertăților recunoscute de aceasta, ci pentru a se plânge de faptul că a fost privat de garanțiile acordate de art. 5 și 6 (pct. 5-7 din partea „În drept").

68. În cauza *Varela Geis împotriva Spaniei*, 2013, reclamantul, proprietarul unei librării, a fost condamnat pentru infracțiunea de „justificare a genocidului", întrucât majoritatea publicațiilor puse în vânzare în magazinul său făceau apologia socialismului național, negau Holocaustul și instigau la discriminare și ură împotriva comunității evreiești. Guvernul a solicitat Curții să declare cererea inadmisibilă, susținând că mesajul transmis de toate materialele confiscate de la reclamant erau contrare spiritului și literei Convenției. Curtea a observat că reclamantul nu s-a prevalat de dispozițiile Convenției pentru a justifica sau pentru a săvârși acte care încalcă drepturile și libertățile prevăzute de Convenție, ci s-a plâns de faptul că i-au fost refuzate garanțiile prevăzute la art. 6. În consecință, art. 17 din Convenție nu era aplicabil (pct. 29 și 40).

69. În cauza *Marini împotriva Albaniei*, 2007, Curtea a respins, de asemenea, obiecția Guvernului potrivit căreia reclamantul ar fi fost împiedicat de art. 17 să invoce dispozițiile art. 6, în ceea ce privește solicitarea adresată de acesta Curții de a constata că deciziile instanțelor naționale erau neconstituționale (pct. 87-91).

70. În cauza *Ould Dah împotriva Franței* (dec.), 2009, reclamantul, ofițer din armata mauritană, a fost condamnat de o instanță franceză pentru acte de tortură săvârșite în Mauritania și reglementate de o lege mauritană privind amnistia. Acesta s-a plâns de faptul că instanța franceză a aplicat legislația franceză în locul celei mauritane, într-un mod incompatibil cu art. 7. Deși reclamantul a săvârșit acte contrare art. 3, Curtea a constatat că, în temeiul art. 17, acesta nu putea fi împiedicat să invoce art. 7.

5. Drepturi care intră sub incidența art. 17

71. Art. 17 se referă, în esență, la acele drepturi care, dacă ar fi invocate, ar facilita încercarea unei persoane de a obține astfel dreptul de a desfășura activități menite să distrugă „drepturile și libertățile prevăzute de Convenție" [*Lawless împotriva Irlandei (nr. 3)*, 1961, pct. 6 din partea „În drept"; *Preda și Dardari împotriva Italiei* (dec.), 1999; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 93].

72. Până în prezent, organele Convenției au aplicat art. 17 coroborat cu următoarele dispoziții materiale:

- Art. 9 [*Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013; *Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1957; *Vasiliev și alții împotriva Rusiei* (Comitet), 2020];
- Art. 10 [*Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017; *M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015; *Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013; *Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1957; *Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei, 1979; *Witzsch împotriva Germaniei*

(nr. 2) (dec.), 2005; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018; *Romanov împotriva Ucrainei* (Comitet), 2020; *Vasiliev și alții împotriva Rusiei* (Comitet), 2020; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023];

- Art. 11 [*Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013; *W.P. și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2004; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 139; *Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1957; *Vasiliev și alții împotriva Rusiei* (Comitet), 2020];
- Art. 13 coroborat cu art. 14 [*Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012];
- Art. 14 coroborat cu art. 9, 10 și/sau 11 [*Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013; *Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004; *Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *W.P. și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2004; *Vasiliev și alții împotriva Rusiei* (Comitet), 2020];
- Art. 3 din Protocolul nr. 1 (*Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei, 1979).

73. Capetele de cerere formulate de reclamanți în temeiul dispozițiilor citate au fost respinse ca incompatibile *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

6. Când se aplică art. 17

74. Art. 17 se aplică numai cu titlu excepțional și în cazuri extreme [*Paksas împotriva Lituaniei* (MC), 2011, pct. 87 *in fine*; *Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 114; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, pct. 46; *Šimunić împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 38; *Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, pct. 37; *Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 24; *Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 26; *Jablianov împotriva Bulgariei*, 2023, pct. 78; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 52]. Prin urmare, pragul de aplicabilitate a acestuia este ridicat [*Lilliendahl împotriva Islandei* (dec.), 2020, pct. 26].

75. Art. 17 ar trebui să fie aplicat numai în cazul în care este foarte clar că reclamantul a încercat să se prevaleze de dispozițiile Convenției pentru a desfășura o activitate sau pentru a îndeplini acte care sunt în mod evident contrare valorilor Convenției și care au ca scop distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în aceasta [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 114-115; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, pct. 31; *Šimunić împotriva Croației* (dec.), 2019, pct. 38; *Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, pct. 37; *Lilliendahl împotriva Islandei* (dec.), 2020, pct. 25-26; *Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 26; *Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 26; *Jablianov împotriva Bulgariei*, 2023, pct. 78; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 52-53]. Cu alte cuvinte, acesta ar trebui aplicat în cazul în care comportamentul reclamantului dezvăluie *prima facie* o acțiune menită să distrugă drepturile și libertățile prevăzute de Convenție sau intenția de a săvârși o astfel de acțiune (*Vona împotriva Ungariei*, 2013, pct. 38).

76. Încadrarea juridică dată comportamentului reclamantului de către instanțele naționale poate fi un factor relevant, care trebuie luat în considerare în această privință (*Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 103).

77. Intenția reclamantului sau scopul urmărit de acesta este un considerent deosebit de relevant pentru a stabili dacă art. 17 este aplicabil. Curtea ia în considerare aprecierea instanțelor naționale cu privire la acest aspect [*Kilin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 72; *Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, pct. 46; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 43 și 46-47] sau lipsa unei astfel de aprecieri (*Muhin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 156 și 183]. În această privință, Curtea examinează dacă instanțele naționale și-au întemeiat constatările pe o apreciere acceptabilă a faptelor relevante [*Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 44].

78. Cu toate acestea, Curtea nu este obligată să respecte constatarea instanțelor naționale care stabilește intenția reclamantului de a săvârși o infracțiune, chiar și în cazul în care o astfel de apreciere este considerată conformă cu dispoziția materială relevantă din Convenție. Cu alte cuvinte, o astfel de

constatare nu implică în mod automat aplicarea art. 17 de către Curte (*Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 26, 57 și 65; *Kilin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 49, 81 și 90; *Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 28).

79. Comportamentul anterior al unui reclamant poate fi un considerent relevant atunci când se stabilesc intențiile acestuia, deși nu este suficient în sine pentru a justifica o concluzie în această privință (*Ekrem Can și alții împotriva Turciei*, 2022, pct. 83).

80. Pentru a justifica aplicarea art. 17, manifestarea unor scopuri interzise ar trebui să îmbrace formele cele mai grave [*Lilliendahl împotriva Islandei* (dec.), 2020, pct. 34 și 39; *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 56; *Nepomniashchîi și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 74]. Această manifestare ar trebui să fie suficient de gravă (*Soulas și alții împotriva Franței*, 2008, pct. 48) și neechivocă (*Leroy împotriva Franței*, 2008, pct. 27; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 134).

81. Cu toate acestea, astfel cum se indică în contextul libertății de exprimare, art. 17 nu se aplică doar în cazul comentariilor explicite și directe, care nu necesită nicio interpretare. S-a dovedit că o manifestare flagrantă a existenței unor scopuri interzise de art. 17, sub aparența unei producții artistice cu caracter satiric sau provocator, este la fel de periculoasă ca un veritabil atac direct și, prin urmare, nu necesită protecție în temeiul Convenției [*M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015, pct. 40].

82. În același timp, caracterul șocant și controversat al acțiunii sau al declarațiilor în litigiu nu este suficient în sine pentru atingerea pragului necesar pentru aplicarea art. 17 (*Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 28). Curtea verifică dacă declarațiile contestate depășesc exprimarea unei opinii, chiar și într-o manieră ofensatoare, ostilă sau agresivă [*Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 47].

83. Cauzele în care art. 17 a fost aplicat direct pot prezenta următoarele caracteristici:

- un atac general și vehement asupra unui anumit grup [*Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017, pct. 33], care implică, de exemplu, negarea naturii umane a întregului grup, combinată cu incitarea la violență (*Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, pct. 47 și 54) sau asocierea grupului respectiv în ansamblul său cu o anumită infracțiune gravă [*Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004].
- caracterul radical și extrem al scopurilor interzise și al măsurilor propuse pentru realizarea acestora [*Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012, pct. 73; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 106-112; *Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei, 1979; *Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1957; *Romanov împotriva Ucrainei* (Comitet), 2020, pct. 163; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 131 și 133].
- manifestarea repetitivă și/sau sistematică a unor scopuri interzise [*Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017, pct. 33; *Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007; *M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015, pct. 37; *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003; *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, pct. 45; a se vedea, de asemenea, analiza din hotărârea în cauza *Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 26].

84. Curtea a fost reticentă în ceea ce privește aplicarea directă a art. 17 în cazul în care limitarea drepturilor reclamantului este de o gravitate considerabilă (*Vona împotriva Ungariei*, 2013, pct. 36) sau în cazul în care acțiunile sau declarațiile reclamantului impun un nivel ridicat de protecție în temeiul Convenției și orice ingerință în exercitarea dreptului în cauză ar justifica, în consecință, cel mai riguros control din partea Curții (de exemplu, în ceea ce privește declarațiile făcute de un reprezentant ales în Parlament, a se vedea *Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, pct. 39).

85. În cazul în care problema decisivă din perspectiva art. 17 – și anume aceea de a stabili dacă reclamantul a încercat să invoce dispoziții ale Convenției pentru a desfășura o activitate sau pentru a săvârși acțiuni îndreptate împotriva valorilor Convenției și menite să distrugă drepturile și libertățile prevăzute de aceasta – nu este foarte clară și se suprapune cu problema dacă ingerința în drepturile reclamantului era „necesară într-o societate democratică", problema aplicării art. 17 trebuie unită cu fondul capătului de cerere formulat de reclamant în temeiul dispoziției materiale relevante din Convenție [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 115]. În astfel de cazuri, Curtea se pronunță cu privire la aplicarea art. 17 în lumina tuturor circumstanțelor speței, după ce a examinat problema respectării dispoziției materiale în discuție. Până în prezent, Curtea a decis fie să nu aplice art. 17, după examinarea fondului capătului de cerere formulat de reclamant [*Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, pct. 38 și 58; *Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 32 și 60; *Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 29 și 53; *Soulas și alții împotriva Franței*, 2008, pct. 23 și 48; *Féret împotriva Belgiei*, 2009, pct. 52 și 82; *Ibragim Ibragimov și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 63; *Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 282; *Stern Taulats și Roura Capellera împotriva Spaniei*, 2018, pct. 42], fie să nu se pronunțe cu privire la problema aplicabilității sale (*Atamanciuk împotriva Rusiei*, 2020, pct. 74; *Kilin împotriva Rusiei*, 2021, pct. 96).

7. Instrument de ajutor pentru interpretarea dispozițiilor materiale ale Convenției

86. Curtea folosește art. 17 ca instrument de ajutor pentru interpretarea dispozițiilor materiale ale Convenției (*Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 27; *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 101; *Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 28 și 61; *Jablianov împotriva Bulgariei*, 2023, pct. 122).

87. În ceea ce privește funcția sa specială, art. 17 este deseori utilizat pentru a consolida o concluzie referitoare la necesitatea unei ingerințe în drepturile reclamanților. Faptul că un reclamant intenționează să utilizeze un drept garantat de Convenție cu un scop contrar literei și spiritului Convenției este deosebit de important pentru evaluarea necesității ingerinței denunțate [*Williamson împotriva Germaniei* (dec.), 2019, pct. 26; *Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, pct. 36]. Curtea poate să invoce art. 17 și atunci când stabilește care este întinderea marjei de apreciere acordate statului pârât, precum și dacă respectivul comportament sau discurs al reclamantului necesită o protecție sporită în temeiul dispoziției materiale relevante (*Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 61).

88. Atunci când examinează problema conformității cu dispozițiile materiale invocate de reclamanți, Curtea apreciază cerințele acestor dispoziții în lumina art. 17 [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 209; *Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, pct. 38].

89. Aceasta este situația atunci când problema aplicabilității sale este unită cu fondul capătului de cerere formulat în temeiul dispoziției materiale relevante [*Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, pct. 38 și 58; *Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 32 și 60; *Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 29 și 53; *Soulas și alții împotriva Franței*, 2008, pct. 23 și 48; *Féret împotriva Belgiei*, 2009, pct. 52 și 82; *Ibragim Ibragimov și alții împotriva Rusiei*, 2018, pct. 63; *Stern Taulats și Roura Capellera împotriva Spaniei*, 2018, pct. 23; *Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 116].

90. Curtea poate, de asemenea, să facă referire la art. 17 în etapa examinării sale pe fond, chiar și după ce a constatat că respectiva cauză nu justifică aplicarea acestei dispoziții (*Z.B. împotriva Franței*, 2021, pct. 27; *Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 28 și 61; *Jablianov împotriva Bulgariei*, 2023, pct. 122).

91. Cu toate acestea, organele Convenției au invocat art. 17 chiar și fără să se pronunțe explicit asupra problemei aplicabilității acestuia în circumstanțele unei anumite cauze [*Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, pct. 99; *Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003, pct. 96; *Witzsch împotriva Germaniei* (dec.), 1999; *Fáber împotriva Ungariei*, 2012, pct. 58; *Chauvy și alții împotriva Franței*, 2004, pct. 69; *Schimanek împotriva Austriei* (dec.), 2000; *Molnar împotriva României* (dec.), 2012, pct. 23; *Atamanciuk împotriva Rusiei*, 2020; *Pastörs*

împotriva Germaniei, 2019; *Taghiev și Huseinov împotriva Azerbaidjanului*, 2019; a se vedea, de asemenea, deciziile Comisiei în cauzele *D.I. împotriva Germaniei*, 1996; *Nachtmann împotriva Austriei*, 1998; *Rebhandl împotriva Austriei*, 1996; *Nationaldemokratische Partei Deutschlands Bezirksverband München-Oberbayern împotriva Germaniei*, 1995; *Honsik împotriva Austriei*, 1995; *Walendy împotriva Germaniei*, 1995; *F.P. împotriva Germaniei*, 1993; *Remer împotriva Germaniei*, 1995; *Kühnen împotriva Germaniei*, 1988; *Marais împotriva Franței*, 1996; *Purcell și alții împotriva Irlandei*, 1991; *Karatas și Sari împotriva Franței*, 1998; și *H, W., P. și K. împotriva Austriei*, 1989].

92. În anumite cazuri, Curtea chiar a invocat art. 17 pe fond, fără să îl menționeze în mod explicit [*Jersild împotriva Danemarcei*, 1994, pct. 35; *R.L. împotriva Elveției* (dec.), 2003]. Aceasta s-a inspirat implicit din art. 17 atunci când a constatat că acțiunile care au ca scop distrugerea democrației, instigă la violență sau urmăresc să răspândească ura bazată pe intoleranță, să instige la această ură sau să o justifice nu beneficiază de protecția oferită de dispozițiile materiale ale Convenției, precum art. 10 și 11 [*Delfi As împotriva Estoniei* (MC), 2015, pct. 140; *E.S. împotriva Austriei*, 2018, pct. 43; *Stomahin împotriva Rusiei*, 2018, pct. 120-122; *Kaptan împotriva Elveției* (dec.), 2001; *Herri Batasuna și Batasuna împotriva Spaniei*, 2009, pct. 87; *Gündüz împotriva Turciei* (dec.), 2003; *Kudrevičius și alții împotriva Lituaniei* (MC), 2015, pct. 92; *Yazar și alții împotriva Turciei*, 2002; a se vedea, de asemenea, ghidurile de jurisprudență privind art. 11 și art. 10 din Convenție].

93. Curtea poate să invoce art. 17 și atunci când examinează dacă autoritățile naționale și-au îndeplinit obligația pozitivă, care le revine în temeiul art. 8, considerat separat sau coroborat art. 14, de a le acorda membrilor individuali ai unui grup social reparații pentru declarațiile publice despre care se susține că au transmis un stereotip negativ cu privire la grupul respectiv. În acest caz, art. 17 se aplică atunci când Curtea examinează următoarele aspecte: în primul rând, dacă autoritățile au apreciat în mod corespunzător conținutul declarațiilor în litigiu, în special capacitatea lor de a stigmatiza grupul afectat și de a incita la ură și prejudecăți împotriva membrilor săi; și, în al doilea rând, dacă autoritățile au asigurat un echilibru just între dreptul părții lezate la respectarea „vieții private" a acesteia și dreptul autorului declarațiilor la libertatea de exprimare (*Budinova și Ceaprazov împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 93-94; *Behar și Gutman împotriva Bulgariei,* 2021, pct. 104-105; a se vedea și *Nepomniashchîi și alții împotriva Rusiei*, 2023, pct. 74 și 84-85).

94. Curtea a utilizat art. 17 și ca ajutor pentru interpretarea unor noțiuni sau a domeniului de aplicare al unor drepturi cuprinse în alte dispoziții din Convenție sau din protocoalele sale:

- Art. 5 § 1 (*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 1978, pct. 194);
- Art. 6 § 1 (*Golder împotriva Regatului Unit*, 1975, pct. 38; *Campbell și Fell împotriva Regatului Unit*, 1982, pct. 90);
- art. 2 din Protocolul nr. 1 (*Campbell și Cosans împotriva Regatului Unit*, 1984, pct. 36).

III. Exemple de jurisprudență

A. Promovarea și justificarea terorismului și a crimelor de război

1. Aplicarea art. 17

95. În cauza *Roj TV A/S împotriva Danemarcei* (dec.), 2018, societatea reclamantă, care conducea un post de televiziune, a fost condamnată pentru promovarea activităților teroriste ale PKK (Partidul Muncitoresc din Kurdistan), în cadrul programelor sale. Aceasta a fost amendată și i s-a retras licența de emisie. În opinia Curții, în temeiul art. 17, plângerea societății reclamante nu putea beneficia de protecția oferită de art. 10, având în vedere impactul și natura programelor în litigiu, care fuseseră difuzate unui public larg și care incitau la violență și susțineau activități teroriste, fiind, astfel, direct legate de prevenirea terorismului, un aspect extrem de important în societatea europeană modernă. În special, relatările părtinitoare, însoțite de instigarea repetată a publicului la participarea la lupte și

la acțiuni și de a se alătura grupului de gherilă, precum și prezentarea ca eroi a membrilor decedați ai grupului de gherilă, constituiau o propagandă pentru organizația teroristă PKK și nu puteau fi considerate o simplă expresie a simpatiei față de aceasta. În plus, la momentul respectiv, societatea reclamantă primise o finanțare considerabilă din partea PKK (pct. 46-47). Cererea a fost respinsă ca fiind incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției. [Pentru cauze anterioare referitoare la exprimarea sprijinului față de PKK, a se vedea infra, secțiunea „Incitarea la violență": *Zana împotriva Turciei*, 1997, pct. 52-62; *Sürek împotriva Turciei (nr. 1)* (MC), 1999, pct. 58-65].

2. Neaplicarea art. 17

96. În cauza *Leroy împotriva Franței*, 2008, reclamantul, un desenator, a fost condamnat pentru complicitate la tolerarea terorismului ca urmare a publicării unui desen reprezentând atacul asupra turnurilor gemene ale World Trade Center, cu legenda: „Toți am visat asta...Hamas a făcut-o." În opinia Curții, reclamantul, prin limbajul folosit, și-a exprimat aprobarea față de violență și solidaritatea cu autorii atacurilor, subminând astfel demnitatea victimelor (pct. 42-43). Cu toate acestea, Curtea a refuzat să aplice art. 17, din următoarele motive. În primul rând, mesajul de bază pe care a încercat să îl transmită reclamantul – susținerea și glorificarea distrugerii violente a imperialismului american – nu constituia o negare a drepturilor fundamentale și nu putea fi asimilat unor remarci rasiste, antisemite sau islamofobe, care aduceau atingere valorilor care stau la baza Convenției. În al doilea rând, desenul și legenda însoțitoare nu justificau actele teroriste într-o manieră atât de neechivocă încât să determine excluderea acestora de la protecția oferită de art. 10 (pct. 27). În cele din urmă, Curtea a constatat neîncălcarea acestei dispoziții, ținând seama de data publicării (la doar două zile de la atac), de impactul acesteia într-o regiune sensibilă din punct de vedere politic și de necesitatea ca autoritățile să fie atente la riscul de escaladare a violențelor (pct. 45).

97. În cauza *Z.B. împotriva Franței*, 2021, reclamantul a fost condamnat penal pentru apologia crimelor, din cauza unor slogane cu conotații teroriste „Sunt o bombă" și „Jihad, născut la 11 septembrie", imprimate pe un tricou pe care îl dăruise nepotului său în vârstă de trei ani (cu ocazia zilei sale de naștere) și care făceau referire la prenumele copilului (Jihad) și la data nașterii copilului (11 septembrie). Reclamantul a invocat polisemia cuvântului „bombă", care putea face referire, în limba franceză colocvială, la caracteristicile fizice ale unei persoane atrăgătoare. Ca răspuns la susținerea reclamantului potrivit căreia inscripțiile de pe tricou aveau o intenție umoristică, instanța națională a considerat că prenumele și data nașterii copilului, precum și cuvântul „bombă", au fost folosite ca „pretext pentru glorificarea unor crime, fără niciun echivoc și prin asocierea deliberată a unor termeni care făceau trimitere la violența în masă"; sloganurile în litigiu reflectau așadar o intenție deliberată din partea reclamantului. În opinia Curții, în pofida încadrării reținute de instanțele naționale, sloganurile respective nu erau suficiente în sine pentru a demonstra, într-un mod cât se poate de evident, că reclamantul a încercat, prin intermediul lor, să distrugă orice drepturi și libertăți prevăzute de Convenție și, prin urmare, acestea nu puteau constitui un abuz de drept în sensul art. 17 din Convenție. Curtea a făcut distincție între prezenta speță și alte cauze în care manifestarea unor scopuri interzise a avut un caracter sistematic și repetat. Curtea a reamintit, de asemenea, că „ofensa adusă memoriei victimelor atentatelor din 11 septembrie" nu împiedica examinarea conținutului afirmațiilor contestate în lumina dreptului la libertatea de exprimare (pct. 26-27). În același timp, Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 10, confirmând aprecierea de către instanțele naționale a vinovăției reclamantului. Reclamantul nu avea legături cu niciun grup terorist și nu adoptase o ideologie teroristă. Deși Curtea nu putea face speculații cu privire la natura exactă a intențiilor reclamantului, acesta nu a negat că îi ceruse în mod expres nepotului său să poarte tricoul în cauză la grădiniță sau că intenționase să împărtășească mesajul de pe tricou. Totuși, reclamantul nu putea să nu fi fost conștient de conotația specială pe care o puteau avea astfel de inscripții în incinta unei grădinițe, la scurt timp după atentatele care au curmat viața unor copii dintr-o altă școală franceză și în contextul unei amenințări teroriste dovedite (pct. 62-63).

98. Cauza *Orban și alții împotriva Franței*, 2009, avea ca obiect publicarea unei cărți de către un fost ofițer al serviciilor speciale, care fusese implicat direct în practici precum tortura și executarea sumară, în cadrul misiunii sale din timpul războiului din Algeria, în perioada 1955-1957. Editorii și autorul au fost găsiți vinovați de apărarea în public a crimelor de război sau de complicitate la această infracțiune. Curtea a refuzat să aplice art. 17 întrucât nu a putut constata că scopul cărții respective era, fără echivoc, justificarea crimelor de război, precum tortura sau execuțiile sumare. Faptul că autorul nu a adoptat o poziție critică față de aceste practici atroce și că, în loc să își exprime regretul, a pretins că acționase în conformitate cu misiunea care îi fusese încredințată de autoritățile franceze făcea parte integrantă din relatarea sa în calitate de martor. Având în vedere importanța unică a dezbaterii publice în cauză, perioada care trecuse de la încheierea războiului și severitatea pedepsei impuse reclamanților, Curtea a constatat o încălcare a art. 10 (pct. 35-36 și 49-54).

3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

99. În cauza *Herri Batasuna și Batasuna împotriva Spaniei*, 2009, partidele reclamante au fost declarate ilegale și au fost dizolvate pentru că au acordat sprijin politic organizației teroriste ETA și pentru că au acționat în conformitate cu strategia acesteia. Invocând implicit art. 17, Curtea nu a fost în măsură să considere că respectivul comportament incriminat intra sub incidența protecției Convenției, întrucât metodele folosite nu erau nici legale, nici compatibile cu principiile democratice fundamentale (pct. 87). Având în vedere situația existentă de mulți ani în Spania, în ceea ce privește atacurile teroriste, și întrucât planurile politice ale părților reclamante constituiau o amenințare considerabilă la adresa democrației spaniole, sancțiunea impusă acestora a fost proporțională cu scopul legitim urmărit și, prin urmare, compatibilă cu art. 11 (pct. 89 și 93).

100. În cauza *Purcell și alții împotriva Irlandei*, decizia Comisiei din 1991, reclamanților, jurnaliști și realizatori de emisiuni de radio sau de televiziune, li s-a interzis să difuzeze interviuri sau relatări privind interviuri cu reprezentanți ai Armatei Republicane Irlandeze (Irish Republican Army, IRA), o organizație teroristă ilegală, și ai altor organizații afiliate acesteia. Scopul restricției a fost împiedicarea acestor organizații să trimită mesaje codificate și să își promoveze activitățile ilegale și actele de violență. Făcând referire la art. 17, Comisia a considerat că restricția contestată era justificată în temeiul art. 10 § 2 și a declarat cererea inadmisibilă.

101. În cauza *Karatas și Sari împotriva Franței*, decizia Comisiei, 1998, reclamantul a fost condamnat pentru terorism în Franța. Făcând referire la art. 17, Comisia a respins capetele de cerere formulate de acesta în temeiul art. 9, 10 și 11 ca vădit nefondate, întrucât, prin implicarea sa în terorismul internațional, care contravine valorilor fundamentale ale Convenției, și anume justiția și pacea, reclamantul a încercat să deturneze aceste dispoziții de la scopul lor real.

4. Neinvocarea art. 17

102. Cauza *Stomahin împotriva Rusiei*, 2018, privea pedeapsa cu închisoarea și interdicția de trei ani de practicare a jurnalismului, impusă reclamantului pentru promovarea extremismului în contextul conflictului cecen. În opinia Curții, unele dintre declarațiile în litigiu, publicate la scurt timp după săvârșirea atacurilor teroriste, făceau apologia terorismului, lăudându-i pe șefii grupărilor teroriste și considerându-i „eroi” și cerând vărsare de sânge și răsturnarea violentă, prin forță, a regimului politic și a ordinii constituționale a Rusiei. De asemenea, portretizând forțele federale armate și de securitate ca fiind un rău absolut, brutal și dezumanizat, textele în cauză au stârnit o ură profundă și irațională față de acestea și, ținând seama de contextul sensibil al luptei anti-teroriste, le-au expus unui posibil risc de violență fizică (pct. 99-101). Curtea nu a făcut referire la art. 17 în acest context și a constatat, în cele din urmă, o încălcare a art. 10, ținând seama de severitatea pedepsei și de impactul potențial redus al declarațiilor în cauză, care au fost incluse în cadrul unui buletin informativ publicat chiar de reclamant și distribuit de acesta personal sau prin intermediul cunoștințelor sale, în cadrul unor evenimente publice (pct. 129-131).

B. Incitarea la violență

1. Aplicarea art. 17

103. În următoarele cauze, Curtea a respins, în temeiul art. 17, capetele de cerere formulate de reclamanți în temeiul art. 9, 10, 11, 13 sau 14 din Convenție ca fiind incompatibile *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției. Capătul de cerere formulat în temeiul art. 1 din Protocolul nr. 1, cu privire la confiscarea activelor asociației reclamante, a fost respins ca vădit nefondat, din aceleași motive.

104. Cauza *Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei* (dec.), 2012, privea interzicerea activităților unei asociații islamiste pentru sprijinirea folosirii violenței în scopul distrugerii statului Israel, a expulzării sau a uciderii locuitorilor acestuia și a răsturnării guvernelor statelor islamice. În opinia Curții, asociația reclamantă a folosit drepturi garantate de Convenție în scopuri care erau în mod evident contrare valorilor Convenției, în special angajamentului în favoarea soluționării pașnice a conflictelor internaționale și față de sacralitatea vieții umane.

105. Curtea a confirmat aceste constatări în cauza *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, referitoare la condamnarea reclamanților pentru răspândirea ideologiei Hizb ut-Tahrir, organizație considerată drept teroristă și interzisă în Rusia, și pentru recrutarea de noi membri ai acestei organizații. Întrucât Hizb ut-Tahrir făcea apologia războiului și aspira să impună la nivel mondial legile islamice și un regim bazat pe Șaria, diseminarea ideilor sale politice de către reclamanți intra în mod evident în domeniul de aplicare al art. 17 (pct. 107-114; a se vedea, de asemenea, *Vasiliev și alții împotriva Rusiei* [Comitet], 2020).

106. În cauza *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017, reclamantul a fost condamnat la pedeapsa cu închisoarea și plata unei amenzi din cauza postării pe platforma YouTube a unei serii de videoclipuri în care le cerea telespectatorilor să îi domine pe nemusulmani, să îi învețe o lecție și să lupte împotriva acestora. În opinia Curții, un asemenea atac general, vehement și în mod evident plin de ură este incompatibil cu valorile toleranței, păcii sociale și nediscriminării. În plus, afirmațiile reclamantului, prin care susținea Jihadul și apăra legea islamică Șaria, făcând totodată apel la violență pentru a impune respectarea acesteia, puteau fi considerate ca fiind un „discurs de incitare la ură" (pct. 33-36).

107. În cauza *Romanov împotriva Ucrainei* [Comitet], 2020, reclamantul a fost condamnat la pedeapsa cu închisoarea pentru diseminarea de materiale de propagandă care instigau la o revoltă armată în scopul aducerii la putere a revoluționarilor comuniști. În opinia Curții, aceste mesaje constituiau o amenințare la adresa ordinii publice și a democrației. Prin urmare, reclamantului i s-a refuzat protecția în temeiul Convenției în privința acestei activități.

108. În cauza *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, Curtea a hotărât că, în temeiul art. 17, reclamantul, un înalt ierarh al Bisericii Ortodoxe a Greciei, nu se putea prevala de art. 10 pentru a contesta condamnarea sa din cauza unor declarații homofobe dezumanizante, asociate cu multiple mesaje de incitare la violență.

2. Neaplicarea art. 17

109. În cauza *Stern Taulats și Roura Capellera împotriva Spaniei*, 2018, reclamanții au fost condamnați pentru incendierea unei fotografii de dimensiuni mari a cuplului regal, întoarsă invers. Aceștia urmau să execute o pedeapsă cu închisoarea, în cazul neplății amenzii. Curtea a refuzat să aplice art. 17. Analizat în contextul unei demonstrații antimonarhiste și separatiste, actul reclamanților ar trebui interpretat mai degrabă ca o expresie simbolică a unei nemulțumiri radicale sau a unui protest, ori ca o critică politică, decât ca un discurs de incitare la ură. În plus, incitarea la violență nu a putut fi stabilită pe baza caracteristicilor, contextului sau consecințelor actului în cauză, care nu a condus la acte de violență sau de tulburare a ordinii publice. Sancțiunea penală aplicată reclamanților a constituit așadar o ingerință disproporționată în exercitarea de către aceștia a libertății lor de exprimare, ceea ce a determinat Curtea să constate o încălcare a art. 10 (pct. 38-42).

110. În cauza *Bingöl împotriva Turciei*, 2010, reclamantul, un politician, a fost condamnat la pedeapsa cu închisoarea ca urmare a criticilor aduse statului turc în ceea ce privește problema kurdă. În opinia Curții, natura comentariilor ofensatoare nu justifica aplicarea art. 17 (pct. 32). Deși anumite pasaje aveau o conotație ostilă, acestea nu susțineau folosirea violenței și nici nu încercau să stârnească o ură profundă sau irațională împotriva celor care au fost prezentați ca fiind responsabili pentru situația în cauză. Chiar ținând seama de dificultățile aferente luptei împotriva terorismului, reclamantul a primit o pedeapsă disproporționat de severă, cu încălcarea art. 10 (pct. 39).

111. În cauza *Ekrem Can și alții împotriva Turciei*, 2022, reclamanții au fost condamnați la pedepse cu închisoarea pentru participarea la un protest pașnic organizat în clădirea unei instanțe cu scopul de a atrage atenția publicului asupra problemei kurde. Curtea a respins excepția preliminară formulată de Guvern în temeiul art. 17. În primul rând, deși unele dintre sloganurile scandate de reclamanți făceau apel la eliberarea liderului PKK, o organizație teroristă, acestea nu constituiau o incitare la violență. În al doilea rând, protestul în litigiu a avut un impact negativ asupra desfășurării normale a procedurilor judiciare - un serviciu public esențial - și a perturbat ordinea publică timp de o oră; în plus, este posibil ca acesta să fi provocat o stare de teamă și disconfort persoanelor care se aflau în apropiere. Cu toate acestea, reclamanții nu aveau arme sau alte materiale periculoase și au asigurat oamenii că nu vor face rău nimănui. Prin urmare, în lipsa unei intenții violente sau a unui comportament violent din partea reclamanților și în pofida perturbărilor cauzate, acțiunile lor nu au fost de natură să justifice concluzia că aceștia s-au bazat pe Convenție pentru a desfășura activități sau pentru a îndeplini acte menite să distrugă drepturile și libertățile prevăzute în Convenție. În cele din urmă, Curtea a constatat o încălcare a art. 11 întrucât pedepsele îndelungate cu închisoarea aplicate reclamanților au fost disproporționate în raport cu scopurile legitime urmărite (pct. 73-74 și 83-85).

112. În cauza *Yuksekdag Senoglu și alții împotriva Turciei,* 2022, unei reclamante, o deputată din opoziție, i-a fost ridicată imunitatea parlamentară, aceasta fiind arestată preventiv din cauza discursurilor sale politice referitoare la problema kurdă și a acuzațiilor de propagandă în favoarea PKK.. Guvernul a făcut referire la art. 17, în special în legătură cu următoarea declarație adresată gardienilor: „O să dispăreți cu toții! Știm foarte bine cum să întoarcem împotriva voastră kalașnikovurile cu care ne amenințați”. Cu toate acestea, Curtea a respins excepția Guvernului, invocând contextul imediat al declarației în litigiu: reacția emoțională a reclamantei la tratamentul agresiv suferit din partea gardienilor (pct. 487).

3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

113. Cauza *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, a avut ca obiect dizolvarea administrativă a trei entități de extremă dreapta în urma decesului unui tânăr, membru al mișcării antifasciste, în timpul unei bătăi cu un grup de „skinheads”. Una dintre asociații, ai cărei membri au fost implicați în incident, a fost dizolvată pe motiv că aceasta era o miliție privată. Nu existau suficiente probe pentru a stabili existența unei instigări la „discriminare, ură sau violență”. Prin urmare, Curtea a considerat că nu era necesar să se pronunțe cu privire la problema aplicării art. 17: încadrarea juridică dată faptelor de către instanțele naționale nu a denotat *prima facie* niciun comportament menit să distrugă drepturile și libertățile prevăzute în Convenție. În același timp, Curtea a considerat că autoritățile au avut motive să se teamă că un astfel de grup, care organiza mitinguri la care participanții purtau uniformă, precum și parade în stil militar, și care își recruta membrii pe baza capacității lor de a folosi forța fizică în cazul unor „ciocniri”, ar promova un climat de violență și intimidare. Mai mult, președintele său pleda pentru violența politică. Dizolvarea era așadar necesară pentru a preveni cât mai eficient posibil tulburările de ordine publică, astfel încât să nu fie încălcat art. 11 din Convenție.

114. În cauza *Kilin împotriva Rusiei*, 2021, reclamantul a fost condamnat pentru apeluri publice la violență împotriva etniilor non-ruse, ca urmare a partajării de către acesta a unui fișier video și a unui fișier audio, prin intermediul unui cont de pe o rețea socială online. Fișierul video era un extras dintr-un film bine-cunoscut de tip „mockumentary” (documentar fals) (în care erau imitate tehnici de propagandă rasistă). Cu toate acestea, extrasul a fost scos din contextul general al filmului și a fost

prezentat fără niciun comentariu, astfel încât acesta putea fi perceput în mod rezonabil ca o instigare la discordie etnică, același lucru fiind valabil și în privința fișierului audio. Instanțele naționale au stabilit intenția infracțională a reclamantului în absența oricărei declarații care să dezvăluie atitudinea acestuia față de materialul în litigiu. Instanțele s-au bazat pe faptul că încărcarea materialului video a fost urmată de încărcarea materialului audio, care avea un conținut similar, și pe faptul că declarații ale unor martori și înregistrarea unei convorbiri telefonice interceptate între reclamant și o altă persoană sugerau că acesta era interesat de idei naționaliste. Astfel, Curtea a fost convinsă de această apreciere și a constatat neîncălcarea art. 10 din Convenție. Curtea s-a întemeiat pe jurisprudența sa referitoare la art. 17 și, în cele din urmă, a decis să nu se pronunțe cu privire la problema aplicării acestei dispoziții (pct. 49, 90, 95-96).

115. În decizia din cauza *Gündüz împotriva Turciei*, 2003, reclamantul, liderul unei secte islamice extremiste, a fost condamnat pentru instigare publică la comiterea de infracțiuni, în urma unor declarații relatate în presă. După ce le-a reproșat „intelectualilor islamici moderați" că sunt „la capătul puterilor", „asemenea unor statui goale pe dinăuntru", reclamantul a adăugat: „Acum ar fi suficient ca un bărbat curajos din rândul musulmanilor să le înfigă un pumnal în pântecul lor moale și să le aplice două lovituri de baionetă pentru a le arăta cât de goi sunt." Deși astfel de comentarii ar fi putut fi interpretate ca o metaforă, acestea ar putea fi considerate, de asemenea, drept un discurs de incitare la ură, o apologie a violenței sau o incitare la violență. În special, una dintre persoanele în cauză, un bine-cunoscut scriitor, fusese identificată după nume, fiind așadar expusă în mod incontestabil unui risc semnificativ de a suferi violențe fizice. Invocând implicit art. 17, Curtea a considerat că sancțiunea severă impusă în speță nu era disproporționată întrucât comportamentul reclamantului era incompatibil cu noțiunea de toleranță și cu valorile fundamentale ale justiției și păcii, negând astfel principiile fondatoare ale unei democrații pluraliste. Capătul de cerere formulat de acesta în temeiul art. 10 a fost respins ca vădit nefondat.

116. În cauza *Kaptan împotriva Elveției* (dec.), 2001, autoritățile naționale au confiscat și distrus 88 de kilograme de materiale de propagandă în favoarea PKK, care erau adresate reclamantului. Materialele erau destinate în mod evident vânzării sau distribuirii, aveau ca scop radicalizarea emigranților kurzi și, în general, să convingă un număr cât mai mare de persoane să se alăture luptei armate împotriva autorităților turce. Curtea a invocat art. 17 pe fond, observând că acest tip de discurs nu intră sub incidența art. 10. Capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul acestei dispoziții a fost respins ca vădit nefondat.

117. În cauza *Ete împotriva Turciei,* 2022, reclamantul a fost condamnat pentru propagandă în favoarea unei organizații teroriste (PKK), pentru că a tăiat și împărțit felii de tort în cadrul unei demonstrații organizate cu ocazia aniversării zilei de naștere a liderului PKK. Ținând seama de argumentele formulate de Guvern în temeiul art. 17, Curtea a observat că nu se putea considera că acțiunile în litigiu, privite în ansamblu, au inclus un apel la violență, la rezistență armată ori la insurecție, sau că au constituit un discurs de incitare la ură. Curtea a constatat încălcarea art. 10 din Convenție (pct. 22 și 29).

118. În cauza *Așirov și International Memorial împotriva Rusiei,* 2023, primul reclamant, care era imam și președinte al unei asociații musulmane, a elaborat un raport de expertiză în contextul procesului penal în curs împotriva membrilor organizației Hizb ut-Tahrir. Acesta a afirmat, printre altele, că literatura organizației Hizb ut-Tahrir nu conținea opinii extremiste sau apeluri la violență, ură sau intoleranță. Cea de-a doua reclamantă, un ONG, a publicat raportul acestuia pe site-ul său web. Raportul a fost retras de pe site, după ce ambii reclamanți au primit avertismente din partea unui procuror. În opinia Curții, deși diseminarea ideologiei organizației Hizb ut-Tahrir intra în mod evident în domeniul de aplicare al art. 17 (a se vedea secțiunea „Incitarea la violență", punctul 1 „Aplicarea art. 17"), raportul în litigiu nu putea fi considerat un mijloc de diseminare a acestei ideologii. În plus, deși raportul critica deciziile adoptate la nivel intern cu privire la organizația Hizb ut-Tahrir, aceste critici nu echivalau cu glorificarea sau promovarea ideologiei sale și nici cu o justificare a mijloacelor folosite de aceasta: într-adevăr, raportul în cauză nu elogia organizația Hizb ut-Tahrir. Nu conținea nici

apeluri la violență, terorism, ură sau intoleranță și nici o justificare a acestora. Prin urmare, raportul nu putea fi considerat un „discurs de incitare la ură” (a se compara cu *Gündüz împotriva Turciei*, 2003, a se vedea infra, secțiunea „Legea islamică Șaria”). Curtea a concluzionat că avertismentele în cauză au încălcat art. 10 (pct. 11-12).

4. Neinvocarea art. 17

119. În cauze anterioare, deși a admis că PKK este o organizație teroristă, Curtea a examinat declarațiile referitoare la aceasta doar în temeiul art. 10, fără a invoca în mod explicit sau implicit art. 17.

120. În cauza *Zana împotriva Turciei*, 1997, Curtea a constatat neîncălcarea art. 10 în ceea ce privește sancțiunea impusă reclamantului ca urmare a faptului că, în cadrul unui interviu, și-a exprimat sprijinul față de „mișcarea de eliberare națională a PKK”, precizând în continuare că nu era „în favoarea masacrelor” și că „oricine poate face greșeli, iar PKK ucide femei și copii din greșeală”. Aceste declarații contradictorii și ambigue, făcute de fostul primar al celui mai important oraș din sud-estul Turciei și publicate într-un ziar important, la momentul atentatelor comise de PKK în acea regiune, trebuiau considerate ca fiind de natură să exacerbeze o situație deja explozivă (pct. 58-60).

121. În cauza *Sürek împotriva Turciei (nr. 1)* (MC), 1999, reclamantul a fost condamnat pentru publicarea de către revista acestuia a scrisorilor unor cititori care condamnau vehement acțiunile militare ale autorităților din sud-estul Turciei. În opinia Curții, scrisorile în litigiu, care făceau apel la o răzbunare sângeroasă, trebuiau considerate ca fiind de natură să stârnească noi acte de violență, insuflând o ură profundă și irațională împotriva celor considerați ca fiind responsabili pentru pretinsele atrocități, în special împotriva persoanelor al căror nume a fost menționat. Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 10 (pct. 62-65).

C. Pretinsa amenințare la adresa integrității teritoriale și a ordinii constituționale

1. Aplicarea art. 17

122. În cauza *Romanov împotriva Ucrainei* [Comitet], 2020, reclamantul a fost condamnat la un an de închisoare pentru distribuirea de materialele care făceau apel la preluarea violentă a puterii de stat de către revoluționarii comuniști. În special, în aceste materiale se făcea apel în mod deschis la declanșarea unui război civil în țară, destinat stabilirii dominației proletariatului asupra celorlalte clase sociale. Unele articole făceau apel, de asemenea, la divizarea progresivă a teritoriului ucrainean. În opinia Curții, aceste mesaje constituiau o amenințare la adresa ordinii publice și democrației și contraveneau idealurilor și valorilor fundamentale care stau la baza Convenției și a unei societăți democratice, inclusiv justiției, alegerilor libere și păcii. În conformitate cu art. 17, capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 a fost respins ca fiind incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

2. Neaplicarea art. 17

123. În următoarele trei cauze (*Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei*, 1998; *Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, 1998; și *Partidul Libertății și Democrației (ÖZDEP) împotriva Turciei* (MC), 1999), s-a dispus dizolvarea partidelor reclamante, în principal pe motiv că, făcând distincție între națiunea kurdă și cea turcă, acestea promovau separatismul. Liderilor acestora li s-a interzis să dețină funcții similare în orice alt partid politic. În opinia Curții Constituționale, scopurile partidelor reclamante erau similare cu cele ale organizațiilor teroriste, în măsura în care acestea pledau pentru înființarea unei federații kurdo-turce și sprijineau dreptul poporului kurd de a duce un „război de independență”.

124. În opinia Curții, nu era necesară aplicarea art. 17 [*Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 60; *Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 53; *Partidul Libertății și Democrației (ÖZDEP) împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 47]. O asociație, inclusiv un partid politic, nu poate fi exclusă de la protecția oferită de Convenție doar pentru că activitățile sale sunt considerate de către autoritățile naționale ca subminând structurile constituționale ale statului (*Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 27; *Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 29). Esența democrației constă în a permite propunerea și dezbaterea unor programe politice diverse, chiar și a celor care contestă modul de organizare a unui stat la un moment dat, cu condiția ca acestea să nu urmărească subminarea democrației înseși [*Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 46-47; *Partidul Libertății și Democrației (ÖZDEP) împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 40-41].

125. Deși părțile reclamante au invitat populația de origine kurdă să se unească și să formuleze împreună anumite revendicări politice, nu s-a făcut apel la folosirea violenței, la rebeliune sau la nerespectarea principiilor democratice [*Partidul Socialist și alții împotriva Turciei*, 1998, pct. 46-47; *Partidul Libertății și Democrației (ÖZDEP) împotriva Turciei* (MC), 1999, pct. 40-41]. În plus, nu s-a demonstrat că părțile reclamante au încurajat separatismul și nici în ce fel puteau acestea să fie responsabile pentru problemele provocate de terorism în Turcia. În concluzie, o măsură atât de radicală precum dizolvarea partidelor a fost disproporționată în raport cu scopul legitim urmărit și, prin urmare, a fost încălcat art. 11.

126. În cauza *Sidiropoulos și alții împotriva Greciei*, 1998, reclamanților li s-a refuzat înregistrarea asociației lor sub numele de „Casa Civilizației Macedonene”. Curtea a considerat că nu putea fi aplicat art. 17 (pct. 28-29). Scopurile urmărite de asociație, și anume exclusiv conservarea și dezvoltarea tradițiilor și culturii populare a regiunii Florina, erau perfect legitime. Deși reclamanții au făcut apel la respectarea deplină a drepturilor minorității macedonene, nu s-a stabilit că aceștia aveau intenții separatiste sau că susțineau recurgerea la violență sau la mijloace nedemocratice (pct. 43). Refuzul de a înregistra asociația reclamanților, întemeiat pe o simplă suspiciune cu privire la intențiile reale ale acesteia, a constituit o încălcare a art. 11 (pct. 45-47).

127. În cauza *Asociația Cetățenilor „Radko” și Paunkovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2009, asociația reclamantă a fost dizolvată la scurt timp după înființarea sa, pe motiv că scopul său real era să faciliteze renașterea ideologiei lui Ivan Mihajlov-Radko, potrivit căreia etnia macedoneană nu existase niciodată pe teritoriul respectiv, ci făcea parte din populația bulgară din Macedonia. Curtea a considerat că nu era necesară aplicarea art. 17 întrucât nu existau dovezi care să arate că asociația pleda pentru ostilitate sau opta pentru o politică ce reprezenta o amenințare reală și iminentă la adresa ordinii publice, a societății macedonene sau a statului macedonean. Deși Guvernul pârât a susținut că Ivan Mihajlov-Radko (liderul Mișcării Macedonene de Eliberare din 1925 până în 1990) și susținătorii acestuia au utilizat metode teroriste, Curtea Constituțională nu a caracterizat asociația reclamantă drept „teroristă” și nici nu a concluzionat că aceasta sau membrii acesteia intenționau să folosească mijloace ilegale sau antidemocratice pentru a-și atinge scopurile. În plus, aceasta nu a explicat motivele pentru care considera că negarea etniei macedonene era sinonimă cu violența sau cu distrugerea violentă a ordinii constituționale (pct. 72-77). Curtea a constatat că dizolvarea asociației a încălcat art. 11.

128. În cauza *Muhin împotriva Rusiei*, 2021, redactorul-șef al unui ziar a fost condamnat, în temeiul legilor anti-extremism, pentru incitare la activități care vizau schimbarea forțată a fundamentelor regimului constituțional și subminarea securității naționale. Comportamentul infracțional care i-a fost imputat a constat, în principal, în publicarea unui text scris de către o terță parte, care făcea apel la „distrugerea” regimului politic de la acea vreme. Excepția formulată de Guvern în temeiul art. 17 a fost respinsă întrucât nu era foarte clar faptul că, prin alegerile sale editoriale, reclamantul a încercat să deturneze art. 10 de la scopul său real. Instanțele naționale nu au reușit să elucideze care a fost motivația reclamantului pentru diseminarea textului în litigiu și nici care era atitudinea sa față de

conținutul textului (pct. 84, pct. 134-136). Curtea nu a fost convinsă că au fost furnizate suficiente motive pentru condamnarea reclamantului și a constatat încălcarea art. 10 din Convenție.

129. În cauza *Muhin împotriva Rusiei*, 2021, Curtea a refuzat, de asemenea, să aplice art. 17 atunci când a examinat capătul de cerere privind retragerea calității de mijloc de informare a ziarului reclamantului și interdicția de distribuire a acestuia. Această decizie s-a întemeiat pe avertismentele oficiale anti-extremism, care au fost emise ca urmare a publicării unui manifest al campaniei în favoarea organizării unui referendum în vederea introducerii în legislație a posibilității de angajare a răspunderii personale a anumitor reprezentanți aleși, inclusiv a președintelui și a membrilor Consiliului Federal al Federației Ruse. Cu toate acestea, înainte de emiterea avertismentelor, manifestul în litigiu a fost publicat în numeroase rânduri de-a lungul mai multor ani, fără a da naștere unor preocupări legate de interesul securității naționale, al apărării ordinii sau al prevenirii faptelor penale. Deși Guvernul a sugerat că ziarul a fost folosit ca portavoce a unei organizații, urmărind scopuri contrare valorilor Convenției, motivarea instanțelor naționale nu conținea niciun element de fapt sau de drept relevant în acest sens. În cele din urmă, Curtea a constatat o încălcare a art. 10, subliniind că întinderea aprecierii judiciare a unei astfel de măsuri drastice a fost insuficientă (pct. 156, pct. 180-185).

3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

130. Cauza *Teslenko și alții împotriva Rusiei*, 2022, privește condamnările și amenzile administrative aplicate unora dintre reclamanți pentru că au cerut electoratului să se abțină de la vot cu ocazia viitoarelor alegeri prezidențiale. Curtea a invocat art. 17 pentru a constata încălcarea art. 10 în această privință. Pe de o parte, este incontestabil faptul că stabilirea și menținerea fundamentelor unei democrații efective și veritabile sunt servite mai bine prin participarea activă a alegătorilor la procesele electorale, în special la procesul de votare. Pe de altă parte, întrucât nu exista nicio obligație legală de a vota, reclamanții nu le-au cerut alegătorilor să se implice în activități ilegale. De asemenea, aceștia nu au instigat la ură, intoleranță sau discriminare și nici nu au făcut apel la săvârșirea unor acte de violență sau a altor infracțiuni. Este important de subliniat faptul că nu s-a demonstrat că aceștia au exercitat o influență nejustificată asupra alegătorilor eligibili, în absența oricăror elemente dovedite de constrângere sau obstacole. În opinia Curții, aceștia nu au încercat „să se prevaleze de dispozițiile Convenției pentru a desfășura o activitate sau pentru a îndeplini acte care aveau ca scop distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în aceasta”, în sensul jurisprudenței sale referitoare la art. 17. În concluzie, nu s-a stabilit în mod convingător că exercitarea de către reclamanți a dreptului lor la libertatea de exprimare a fost de natură să aducă atingere fundamentelor unei democrații efective și veritabile (pct. 134-144).

D. Promovarea ideologiilor totalitare

1. Comunismul

a. Aplicarea art. 17

131. În cauza *Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1957, a fost dispusă dizolvarea partidului reclamant, fiind considerat anticonstituțional, precum și confiscarea activelor sale. Comisia a observat că, deși partidul avea ca scop preluarea puterii exclusiv prin mijloace constituționale, obiectivul său era instituirea unui sistem social-comunist prin intermediul unei revoluții proletare și al dictaturii proletariatului. Întrucât recurgerea la o dictatură era incompatibilă cu Convenția, în temeiul art. 17, partidul reclamant nu putea beneficia de protecția oferită de art. 9, 10 și 11. Cererea acestuia a fost respinsă ca fiind incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

132. Cauza *Romanov împotriva Ucrainei* [Comitet], 2020, avea ca obiect o condamnare penală pentru răspândirea de materiale de propagandă comunistă, în care se făcea apel la răsturnarea violentă a

regimului politic existent. În opinia Curții, apelul deschis la revoltă armată justifica aplicarea directă a art. 17.

b. Neaplicarea art. 17

133. În cauza *Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei*, 1998, unul dintre motivele dizolvării partidului reclamant a fost faptul că includea în denumirea sa cuvântul „comunist", interzis de Legea de reglementare a partidelor politice. Cu toate acestea, în măsura în care partidul reclamant respecta cerințele democrației și, în lipsa unor dovezi care să arate că, alegând să se numească partidul „comunist", acesta optase pentru o politică ce reprezenta o amenințare reală pentru societatea turcă sau statul turc, alegerea numelui acestuia nu putea justifica o măsură atât de drastică precum dizolvarea sa. Prin urmare, s-a apreciat că nu era necesară aplicarea art. 17 și s-a constatat încălcarea art. 11.

134. În cauza *Partidul Comuniștilor (Nepecerişti) și Ungureanu împotriva României*, 2005, unei formațiuni politice numite Partidul Comuniștilor Nepecerişti („PCN", Partidul comuniștilor care nu au fost membri ai Partidului Comunist Român) i s-a respins cererea de înregistrare ca partid politic. Curtea a considerat că nu exista niciun motiv pentru aplicarea art. 17 (pct. 59). Statutul PCN insista asupra importanței respectării principiilor democrației și nu conținea niciun pasaj care instiga la folosirea violenței sau la revoltă. De fapt, statutul PCN critica atât abuzurile fostului partid comunist înainte de 1989, de care se distanța – inclusiv prin titulatura sa –, cât și politica dusă după 1989, descrisă ca fiind antisocială și împotriva clasei muncitoare (pct. 54-55). Experiența României în perioada comunismului totalitar nu putea justifica, în sine, necesitatea ingerinței în litigiu, în special având în vedere că partide comuniste cu ideologie marxistă existau în câteva țări europene (pct. 58). O măsură atât de radicală și disproporționată, precum respingerea cererii de înregistrare a unui partid politic, a încălcat art. 11.

135. În cauza *Vajnai împotriva Ungariei*, 2008, reclamantul a fost condamnat pentru faptul că a purtat o stea roșie, cu cinci colțuri, pe jacheta sa, în cadrul unui miting autorizat. În opinia Curții, cererea nu a constituit un abuz de drept în sensul art. 17. În primul rând, nu s-a dovedit nici că reclamantul și-a exprimat disprețul față de victimele unui regim totalitar, nici că făcea parte dintr-un grup cu ambiții totalitare sau că era implicat în propaganda rasistă (pct. 24-25). În al doilea rând, chiar dacă încălcările masive ale drepturilor omului, comise în timpul regimului comunist, au discreditat valoarea simbolică a stelei roșii, aceasta rămânea în continuare simbolul mișcării muncitorești internaționale, care lupta pentru o societate mai corectă, precum și al anumitor partide politice legale, care activau în diferite state membre (pct. 52). În al treilea rând, Guvernul nu a demonstrat că purtarea stelei roșii echivala exclusiv cu o propagandă totalitară periculoasă, cu atât mai mult cu cât reclamantul a purtat acest simbol în cadrul unei demonstrații pașnice, organizată legal, la care acesta a participat în calitatea sa de vicepreședinte al unui partid politic de stânga înregistrat legal, fără să aibă intenția evidentă de a participa la viața politică a Ungariei, cu încălcarea statului de drept. În cele din urmă, Curtea a constatat încălcarea art. 10, având în vedere caracterul prea general și amploarea interdicției privind utilizarea unor simboluri totalitare, în special ținând seama de absența oricărui pericol real și actual de restaurare a regimului comunist sau de provocare a unor tulburări ca urmare a afișării în public a stelei roșii. În plus, potențiala diseminare a ideologiei totalitare, oricât de odioasă ar fi, nu putea constitui singurul motiv pentru restrângerea acesteia printr-o sancțiune penală (pct. 54-58; a se vedea și *Fratanoló împotriva Ungariei*, 2011).

136. În cauza *Jablianov împotriva Bulgariei*, 2023, reclamantul a fost revocat din funcția de vicepreședinte al Parlamentului ca răspuns la declarațiile sale prin care a denigrat victimele regimului comunist și a găsit justificări pentru existența unui „tribunal" penal extraordinar, care a funcționat în cadrul regimului represiv în primii ani care au urmat celui de Al Doilea Război Mondial. Deși nu a aplicat în mod direct art. 17, Curtea s-a bazat pe acesta pentru a aprecia necesitatea ingerinței. Pentru a constata că nu a fost încălcat art. 10, Curtea a ținut seama în mod special de context, în special de responsabilitatea morală specială, ce revine statelor care s-au confruntat cu represiunea și atrocitățile regimului comunist. de a se distanța de acestea.

c. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

137. În cauza *Ždanoka împotriva Letoniei* (MC), 2006, reclamanta a fost privată de posibilitatea de candida la alegerile parlamentare în temeiul unei restricții normative impuse persoanelor care participaseră activ la activitățile Partidului Comunist din Letonia, după tentativa acestuia de răsturnare violentă a regimului democratic nou-înființat în 1991. Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 3 din Protocolul nr. 1 întrucât măsura contestată putea fi considerată acceptabilă având în vedere contextul care a condus la adoptarea sa. În plus, aceasta nu i-a fost aplicată reclamantei în mod arbitrar sau disproporționat. În această privință, Curtea a făcut referire la art. 17 pentru a concluziona că art. 3 din Protocolul nr. 1 nu exclude restrângerile menite să protejeze integritatea procesului democratic, prin împiedicarea participării la activitatea unui corp legislativ a unor persoane care, de exemplu, au săvârșit abuzuri grave în exercitarea unei funcții publice sau al căror comportament amenință să submineze statul de drept sau fundamentele democrației (pct. 110 și 122). În cadrul marjei lor de apreciere, autoritățile letone aveau dreptul să presupună că reclamanta avea opinii incompatibile cu necesitatea de a asigura integritatea procesului democratic, întrucât aceasta nu formulase nicio declarație prin care să se distanțeze de Partidul Comunist din Letonia, în timpul loviturii de stat sau măcar ulterior (pct. 123-124 și 130).

2. Ideologia nazistă

a. Aplicarea art. 17

138. În cauza *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, Curtea a examinat, printre altele, dizolvarea unei asociații de extremă dreapta, cu caracter paramilitar, care și-a exprimat susținerea pentru persoanele care au colaborat cu Germania nazistă, a promovat ideologia Regimului de la Vichy, în special legile sale rasiale, și a organizat tabere paramilitare de instruire în scopul îndoctrinării tinerilor militanți. În opinia Curții, prin amenințarea procesului democratic și prin instigarea la ură și discriminare din motive rasiale, inclusiv prin recurgerea la violență, asociația reclamantă nu putea invoca protecția art. 11 din Convenție. În conformitate cu art. 17, capătul de cerere formulat de asociație a fost respins ca fiind incompatibil cu dispozițiile Convenției.

b. Neaplicarea art. 17

139. În cauza *De Becker împotriva Belgiei*, raportul Comisiei, 1960, ca urmare a condamnării sale pentru colaborarea cu autoritățile germane în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, în calitate de redactor la un ziar, reclamantului i s-a interzis, printre altele, să își exercite profesia de jurnalist și scriitor. Deși comportamentul din trecut al reclamantului putea fi considerat ca intrând sub incidența art. 17, nu exista nicio dovadă că, în 1960, la momentul examinării cauzei sale de către Comisie, acesta intenționa să își recupereze libertatea de exprimare pentru a abuza de aceasta, de exemplu, făcând apologia regimului nazist. Prin urmare, Comisia a refuzat să aplice art. 17 și a constatat că restrângerile în litigiu, care fuseseră impuse în mod inflexibil și pe viață, nu puteau fi justificate în temeiul art. 10 (pct. 279).

140. Curtea nu a aplicat art. 17 în cauza *Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, referitoare la o publicație care avea ca scop obținerea rejudecării și reabilitării mareșalului Pétain, șef al statului în Regimul de la Vichy, în perioada 1940-1944, care fusese condamnat la moarte pentru colaborarea cu Germania nazistă. Justificarea unei politici pro-naziste nu a fost în discuție, întrucât reclamanții își declaraseră în mod explicit dezaprobarea față de atrocitățile naziste (pct. 53). Acesta a fost, de asemenea, unul dintre motivele care au determinat Curtea să aprecieze că, prin condamnarea lor, a fost încălcat art. 10.

c. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

141. Organele Convenției au examinat o serie de cauze referitoare la tentative de reînviere a național-socialismului, a antisemitismului și a rasismului, prin publicații, exerciții paramilitare în cadrul cărora au fost folosite uniforme și slogane naziste, demonstrații în cadrul cărora a fost sărbătorită ziua de naștere a lui Hitler sau alte evenimente publice care au implicat glorificarea dictatorilor celui de-al Treilea Reich și a armatei sale (a se vedea deciziile Comisiei în cauzele *Kühnen împotriva Germaniei*, 1988; *X. împotriva Austriei*, 1963; *H, W., P. și K. împotriva Austriei*, 1989; *Ochensberger împotriva Austriei*, 1994; și decizia Curții în cauza *Schimanek împotriva Austriei*, 2000). Comisia și, ulterior, Curtea au considerat că național-socialismul este o doctrină totalitară incompatibilă cu democrația și drepturile omului. Acestea au făcut referire la art. 17 pentru a constata că respectivele condamnări ale reclamanților erau „necesare într-o societate democratică". Capetele formulate de aceștia în temeiul art. 9, 10 sau 14 au fost respinse ca vădit nefondate.

142. În cauza *Fáber împotriva Ungariei*, 2012, reclamantul a fost reținut și amendat pentru arborarea drapelului dinastiei arpadiene, în semn de protest față de o manifestație antirasistă în curs de desfășurare. Acest steag este recunoscut prin lege ca fiind unul dintre drapelele istorice ale Ungariei, dar, în același timp, este folosit deseori de mișcările de extremă dreapta ca simbol care amintește de mișcarea nazistă maghiară (Crucile cu Săgeți). Deși reclamantul arborase steagul la locul exterminării în masă a evreilor în timpul regimului Crucilor cu Săgeți, simpla afișare a acestuia, deși ar fi putut fi considerată ofensivă, șocantă sau chiar „fascistă" de anumiți demonstranți, nu a fost nici intimidantă, nici de natură să instige la violență prin insuflarea unui sentiment de ură profundă și irațională împotriva unor persoane identificabile (pct. 56). Curtea nu a exclus faptul că afișarea unui simbol ambiguu din punct de vedere al contextului chiar la locul săvârșirii unor crime în masă ar putea, în anumite circumstanțe, să fie interpretată ca o identificare cu autorii acestor crime și că necesitatea de a proteja dreptul de a onora persoanele ucise și dreptul rudelor acestora de a fi respectate ar putea impune o ingerință din partea autorităților în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare. Considerente similare s-ar aplica dacă libertatea de exprimare, altminteri protejată, ar echivala, din cauza momentului și locului ales pentru exercitarea acesteia, cu glorificarea unor crime de război, a unor crime împotriva umanității sau a unui genocid. În plus, în situația în care reclamantul și-a exprimat disprețul față de victimele în sine ale unui regim totalitar, acest lucru ar putea constitui, în temeiul art. 17, un abuz de drepturile garantate de Convenție. Cu toate acestea, pe baza jurisprudenței sale referitoare la art. 17, Curtea nu a identificat un astfel de element abuziv în speță (pct. 58). Restrângerea în litigiu nu răspundea așadar unei nevoi sociale imperioase, încălcând astfel art. 10.

143. În cauza *Šimunić împotriva Croației* (dec.), 2019, reclamantul, un jucător de fotbal, a fost condamnat pentru că a strigat, de mai multe ori, în timpul unui meci de fotbal, „Pentru patrie!". De fiecare dată, spectatorii au răspuns „Suntem gata". Deși semnificația inițială a mesajului contestat era literară și poetică, acest mesaj a fost folosit, de asemenea, ca salut oficial al mișcării Ustașa, care își avea originea în fascism, și al regimului totalitar al Statului Independent al Croației. Curtea a considerat că era important să facă referire la art. 17, deși capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 era, în orice caz, vădit nefondat (pct. 37-39). Fiind un jucător de fotbal celebru și un model pentru numeroși fani ai fotbalului, reclamantul ar fi trebuit să fie conștient de posibilul impact negativ al scandării unei lozinci provocatoare asupra comportamentului spectatorilor și ar fi trebuit să se abțină de la un astfel de comportament (pct. 44-48).

d. Neinvocarea art. 17

144. Curtea a considerat că nu este necesar să se facă referire la art. 17 în contextul utilizării gratuite a simbolurilor naziste cu scopul de a „atrage atenția".

145. În cauza *Nix împotriva Germaniei* (dec.), 2018, reclamantul a fost condamnat pentru că a publicat, în cadrul unei postări de pe un blog, o imagine cu Heinrich Himmler îmbrăcat în uniforma SS, cu insigna partidului nazist și purtând o brasardă cu semnul svasticii. Postarea în cauză făcea referire

la tratamentul pretins discriminatoriu și rasist aplicat fiicei sale de către agenția pentru ocuparea forței de muncă. Deși intenția reclamantului nu era de a răspândi propagandă totalitară, de a instiga la violență sau de a rosti un discurs de incitare la ură, acesta nu a explicat cum putea fi comparată interacțiunea dintre agenția pentru ocuparea forței de muncă și fiica acestuia cu evenimentele din timpul regimului nazist. În plus, acesta nu a respins ideologia nazistă într-un mod clar și evident, ceea ce l-ar fi exonerat de răspunderea penală (pct. 51 și 53-54). Având în vedere interdicția privind utilizarea simbolurilor naziste, în lumina experienței istorice a Germaniei, care constituia un factor important, Curtea a respins capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 ca vădit nefondat.

3. Legea islamică Șaria

146. Un regim bazat pe legea islamică (Șaria) se abate în mod evident de la valorile Convenției și este incompatibil cu principiile fundamentale ale democrației, întrucât pluralismul din sfera politică și evoluția permanentă a libertăților publice îi sunt străine [*Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003, pct. 123]. Un sistem multijuridic, menționat în contextul unui astfel de regim, nu poate fi considerat compatibil cu sistemul Convenției, deoarece ar introduce o distincție între indivizi bazată pe religie (*ibid.*, pct. 119 și 123; *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, pct. 110-111).

a. Aplicarea art. 17

147. În cauza *Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei*, 2013, Curtea a examinat condamnarea reclamanților pentru apartenența la o organizație teroristă, Hizb ut-Tahrir, care aspira să impună la nivel mondial legea islamică și un regim bazat pe Șaria, prin recurgerea la violență, dacă era necesar. Capetele de cerere formulate de aceștia în temeiul art. 9, 10, 11 și 14 au fost respinse ca incompatibile *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției (pct. 107-114; a se vedea și Vasiliev și alții împotriva Rusiei [Comitet], 2020).

b. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

148. În cauza *Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003, Curtea a constatat că dizolvarea celui mai mare partid politic din Turcia și pierderea temporară a anumitor drepturi politice, impusă liderilor acestuia, nu a constituit o încălcare a art. 11. În temeiul jurisprudenței sale referitoare la art. 17, Curtea a subliniat, în primul rând, că un partid politic, ai cărui lideri instigau la violență sau propuneau un program politic care nu respecta democrația ori avea ca scop distrugerea acesteia și încălcarea drepturilor și libertăților recunoscute în cadrul unei democrații, nu putea invoca protecția Convenției împotriva sancțiunilor impuse din cauza acestor motive (pct. 98). În al doilea rând, Curtea a susținut competența statului de a lua măsuri de intervenție preventivă în cazul în care s-a stabilit suficient existența unui pericol iminent la adresa democrației (pct. 102-103). Planul politic al partidului Refah, de a înființa un regim bazat pe Șaria, în cadrul unui sistem multijuridic, era incompatibil cu noțiunea de „societate democratică”, iar Refah nu excludea recurgerea la forță în vederea punerii în aplicare a acestui plan (pct. 132). Este important de menționat că, având în vedere rezultatele electorale, Refah avea un potențial real de a prelua puterea politică fără a fi limitat de compromisurile inerente unei coaliții, ceea ce făcea ca pericolul la adresa democrației să fie mai tangibil și mai imediat (pct. 108).

c. Neinvocarea art. 17

149. Curtea a considerat că nu este necesar să facă referire la art. 17 în cazul în care un reclamant militează pentru instaurarea Șaria fără să facă apel la folosirea violenței.

150. În hotărârea în cauza *Gündüz împotriva Turciei*, 2003, reclamantului, liderul unei secte islamice extremiste, i-au fost impuse o pedeapsă cu închisoarea și o amendă pentru declarațiile făcute în timpul

unei emisiuni televizate și calificate drept „discurs de incitare la ură”. În opinia Curții, examinate în contextul lor, comentariile acestuia, care descriau democrația ca fiind „ireverențioasă”, iar laicitatea ca fiind „ipocrită”, nu pot fi interpretate ca un apel la violență sau ca un discurs de incitare la ură, bazat pe intoleranță religioasă. De asemenea, nici simplul fapt că acesta apăra Șaria, fără a face apel la violență pentru a obține introducerea acesteia, nu poate fi interpretat drept „discurs de incitare la ură”. În plus, în ceea ce privește potențialul reclamantului de a prelua puterea politică, situația din speță nu era comparabilă cu cea în discuție în cauza *Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei* (MC), 2003 (a se vedea supra). Astfel, Curtea a considerat că nu era necesar să se aplice art. 17 și a constatat încălcarea art. 10, având în vedere contextul deosebit, și anume faptul că scopul emisiunii în cauză era să prezinte secta al cărei lider era reclamantul și că opiniile sale extremiste au fost exprimate în cadrul unei dezbateri pluraliste aprinse și au fost contrabalansate de intervenția celorlalți participanți la emisiune.

E. Incitarea la ură

151. Curtea este deosebit de sensibilă la declarațiile cu un impact major, care atacă sau denigrează grupuri etnice, religioase sau de altă natură [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 206].

1. Xenofobia și discriminarea rasială

a. Aplicarea art. 17

152. În cauza *Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei din 1979, reclamanții, liderii unui partid politic interzis din motive legate de ordinea publică și bunele moravuri, au fost împiedicați să candideze la alegerile municipale. Primul reclamant a fost condamnat, de asemenea, pentru deținerea, în vederea distribuirii, a unor pliante cu privire la care s-a constatat că incitau la discriminare rasială. Comisia a observat că politica susținută de reclamanți era inspirată de scopul general de a expulza de pe teritoriul Țărilor de Jos toate persoanele de altă rasă decât cea albă, fără a se ține seama deloc de naționalitatea, perioada șederii în țară, legăturile de familie ale acestora etc. În temeiul art. 17, capetele de cerere formulate de reclamanți în temeiul art. 10 din Convenție și al art. 3 din Protocolul nr. 1 au fost respinse ca fiind incompatibile cu dispozițiile Convenției.

153. În cauza *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, Curtea a examinat dizolvarea a trei entități de extremă dreapta. În ceea ce privește două dintre acestea, Curtea a hotărât că și-au exercitat abuziv dreptul la libertatea de asociere, într-un mod incompatibil cu valorile toleranței, păcii sociale și nediscriminării. Obiectivele lor conțineau, într-o manieră neechivocă, elemente de instigare la ură și la discriminare rasială, iar activitățile lor erau incompatibile cu fundamentele democrației. În ceea ce privește prima asociație, Curtea a ținut seama de următoarele elemente: apelurile xenofobe la o revoluție națională menită să elimine „persoanele de altă rasă decât cea albă”, „paraziții” care distrugeau suveranitatea Franței; diseminarea ideii potrivit căreia „iudaismul politic” urmărea să distrugă identitatea Franței; participarea unor persoane condamnate pentru opiniile lor negaționiste la evenimente organizate de asociație; susținerea de către asociație a unor persoane care au colaborat cu Germania nazistă și promovarea ideologiei Regimului de la Vichy, ale cărei legi rasiale intenționa să le pună în aplicare odată ajunsă la putere; organizarea unor tabere paramilitare de instruire în scopul îndoctrinării tinerilor militanți. În ceea ce privește a doua asociație, Curtea a observat că programul său politic promova antisemitismul și conținea obiective bazate pe ură și discriminare față de imigranții musulmani și persoanele homosexuale. Curtea a concluzionat că dizolvarea acestor două asociații a fost dispusă pentru a sprijini o „democrație capabilă să se apere”, în contextul persistenței și consolidării rasismului și intoleranței în Franța și în Europa. În temeiul art. 17, capetele de cerere formulate de asociații în temeiul art. 11 au fost respinse ca fiind incompatibile *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

b. Neaplicarea art. 17

154. În cauza *Féret împotriva Belgiei*, 2009, reclamantul, președintele unui partid de extremă dreapta, a fost condamnat pentru distribuirea, în cadrul unei campanii electorale, a unor pliante în care comunitățile de imigranți neeuropeni erau prezentate ca fiind un mediu infracțional și interesate să exploateze avantajele obținute ca urmare a stabilirii lor în Belgia, scopul pliantelor fiind să își bată joc de acestea. Materialele includeau lozinci precum „Să ne opunem islamizării Belgiei", „Opriți politica de pseudo-integrare" și „Trimiteți acasă șomerii neeuropeni". În opinia Curții, conținutul pliantelor contestate nu justifica aplicarea art. 17. Cu toate acestea, ingerința în exercitarea libertății de exprimare a reclamantului nu a constituit o încălcare a art. 10. Încurajarea excluderii străinilor constituia un atac fundamental asupra drepturilor acestora. Un discurs politic care incită la ură bazată pe prejudecăți religioase, etnice sau culturale reprezintă o amenințare la adresa păcii sociale și stabilității politice din statele democratice, în special în contextul electoral, în care impactul comentariilor rasiste sau xenofobe devine și mai dăunător. Insultarea, ridiculizarea sau defăimarea anumitor grupuri de populație sau incitarea la discriminare, precum în cazul de față, sunt suficiente pentru ca autoritățile să acorde prioritate combaterii discursurilor de incitare la ură.

c. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

155. În cauza *Jersild împotriva Danemarcei*, 1994, reclamantul, un jurnalist, a realizat un documentar care conținea extrase dintr-un interviu cu un grup de tineri care au declarat, în special, că „negrii" și „muncitorii străini" sunt „animale" și traficanți de droguri. Reclamantul și tinerii au fost condamnați din acest motiv. Deși aceste comentarii nu beneficiau de protecția art. 10, documentarul contestat, analizat în ansamblul său, nu părea, în mod obiectiv, să aibă ca scop propagarea unor opinii și idei rasiste. Deși nu a menționat în mod explicit faptul că promovarea urii rasiale este imorală, periculoasă și nelegală, atât introducerea făcută de prezentatorul TV, cât și comportamentul reclamantului în cursul interviurilor l-au disociat în mod evident pe acesta din urmă de persoanele intervievate (pct. 33-35). Prin urmare, condamnarea reclamantului nu era justificată în temeiul art. 10.

156. În cauza *R.L. împotriva Elveției* (dec.), 2003, Curtea a invocat implicit art. 17 pentru a respinge ca vădit nefondat capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 cu privire la confiscarea a două CD-uri și a trei înregistrări muzicale ce conțineau propagandă rasistă. În măsura în care aceste materiale contraveneau valorilor fundamentale ale Convenției, ingerința era „necesară într-o societate democratică".

157. În cauza *Atamanciuk împotriva Rusiei*, 2020, Curtea a examinat declarațiile reclamantului, potrivit cărora grupurile etnice non-rusești care locuiau în Rusia „[vor] masacra, viola, jefui și înrobi oamenii, în conformitate cu ideile lor barbare" și că acestea „participa[u] la distrugerea țării". Curtea a constatat neîncălcarea art. 10 în ceea ce privește condamnarea reclamantului și interdicția de doi ani privind exercitarea activității jurnalistice și publicistice, impuse acestuia pentru a sancționa declarațiile respective. Analiza Curții s-a bazat pe jurisprudența referitoare la art. 17, deși aceasta a decis, în cele din urmă, să nu se pronunțe asupra aspectului aplicării acestei dispoziții (a se vedea și *Kilin împotriva Rusiei*, 2021, supra, în secțiunea „Incitarea la violență").

2. Ura pe motive etnice

a. Ura față de romi

i. Neaplicarea art. 17

158. În cauza *Vona împotriva Ungariei*, 2013, o asociație prezidată de reclamant a fost dizolvată în urma unei serii de mitinguri și demonstrații organizate de aceasta pe întreg teritoriul Ungariei, inclusiv în satele cu populație numeroasă de romi. În cursul acestor evenimente, activiștii asociației au defilat într-o formațiune similară celei militare, purtând uniforme de tip militar, efectuând saluturi și dând

comenzi în stil militar. Formațiunea paramilitară amintea de mișcarea nazistă maghiară (Crucile cu Săgeți), coloana vertebrală a regimului responsabil pentru exterminarea în masă a romilor din Ungaria. Curtea a fost reticentă în ceea ce privește aplicarea art. 17 în această cauză care privea o restrângere gravă a exercitării de către reclamant a dreptului la libertatea de asociere. Activitățile asociației nu dezvăluiau *prima facie* nici o intenție de a justifica sau de a propaga o ideologie totalitară, iar reclamantul nici nu și-a exprimat disprețul față de victimele unui regim totalitar, nici nu aparținea unui grup cu ambiții totalitare (pct. 34-39). În cele din urmă, Curtea a constatat neîncălcarea art. 11. Având în vedere experiența istorică a Ungariei după ce regimul Crucilor cu Săgeți a ajuns la putere, autorităților nu li se putea cere să aștepte evoluții ulterioare înainte de a interveni în cazul în care se confruntau cu intimidări coordonate și la scară largă, care, deși nu erau însoțite de violențe, puteau fi considerate drept primele etape ale punerii în aplicare a unei politici de segregare rasială, o astfel de politică fiind incompatibilă cu valorile fundamentale ale democrației (pct. 66-69).

ii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

159. În cauza *Molnar împotriva României* (dec.), reclamantul a fost condamnat pentru distribuirea de afișe care conțineau următoarele mesaje: „Nu lăsați România să devină o țară a romilor” sau „România are nevoie de copii, nu de homosexuali”. În opinia Curții, astfel de mesaje aveau ca scop stârnirea urii față de minoritatea romă și față de cea homosexuală, constituiau o amenințare gravă la adresa ordinii publice și contraveneau valorilor fundamentale care stau la baza Convenției și a unei societăți democratice. Astfel de acte sunt incompatibile cu democrația și drepturile omului și, prin urmare, conform art. 17, nu sunt protejate de art. 10 (pct. 23). În orice caz, condamnarea reclamantului era „necesară într-o societate democratică”, iar cererea a fost respinsă ca vădit nefondată.

160. În cauza *Budinova și Ceaprazov împotriva Bulgariei,* 2021, reclamanții – resortisanți bulgari de origine etnică romă – au solicitat fără succes pronunțarea unei hotărâri judecătorești împotriva unui bine-cunoscut politician, prin care acesta să fie obligat să își ceară scuze public pentru o serie de declarații făcute de acesta împotriva romilor și să se abțină de la astfel de declarații în viitor. Declarațiile în litigiu, cu un caracter sistematic și extrem de virulente, au ajuns la un public larg și au intenționat în mod evident să îi înfățișeze pe romii din Bulgaria ca fiind paraziți sociali și imorali, deosebit de predispuși la infracționalitate și depravare, responsabili pentru „teroarea provocată de țigani și actele lor de banditism” și pentru „imensul genocid al națiunii bulgare”. Invocând, printre altele, jurisprudența sa referitoare la art. 17, Curtea a concluzionat că instanțele naționale nu au efectuat în mod corespunzător exercițiul de punere în balanță necesar: acestea au acordat o importanță considerabilă libertății de exprimare a politicianului respectiv, minimizând totodată capacitatea declarațiilor acestuia de a-i stigmatiza și de a-i defăima pe romi, precum și de a incita la ură și prejudecăți împotriva lor. Prin urmare, Curtea a constatat încălcarea art. 8 coroborat cu art. 14 din cauza nerespectării de către autorități a obligației lor pozitive de a răspunde în mod adecvat discriminării suferite de reclamanți pe baza originii lor etnice și de a asigura respectarea „vieții lor private”, care a fost afectată de stereotipurile extrem de negative, care erau în discuție (*Budinova și Ceaprazov împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 93-94).

b. Antisemitismul

161. Cauzele care au ca obiect antisemitismul sunt abordate, de asemenea, supra, în secțiunea „Ideologia nazistă”, și infra, în secțiunea „Negarea Holocaustului și probleme conexe”.

i. Aplicarea art. 17

162. În următoarele cauze, în urma aplicării art. 17, capetele de cerere formulate în temeiul art. 10, 11 și 14 au fost respinse ca fiind incompatibile *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

163. În cauza *Pavel Ivanov împotriva Rusiei* (dec.), 2007, reclamantul, proprietarul și redactorul unui ziar, a fost condamnat pentru elaborarea și publicarea unei serii de articole care descriau evreii ca fiind

sursa răului din Rusia, făcând apel la excluderea acestora din viața socială. Acesta acuza un întreg grup etnic de plănuirea unei conspirații împotriva poporului rus, atribuia o ideologie fascistă liderilor comunității evreiești și nega dreptul evreilor la demnitate națională. Curtea nu a avut nici o îndoială cu privire la caracterul puternic antisemit al opiniilor reclamantului. Un atac atât de general și de vehement asupra unui grup etnic contravenea valorilor fundamentale ale Convenției, în special toleranței, păcii sociale și nediscriminării.

164. În cauza *W.P. și alții împotriva Poloniei* (dec.), 2004, reclamanții au fost împiedicați să înființeze o asociație. Elementele de probă disponibile în speță justificau necesitatea aplicării art. 17, dat fiind că statutul asociației, în care se susținea că polonezii erau persecutați de către minoritatea evreiască și existența unor inegalități între polonezi și evrei, putea fi considerat ca o reînviere a antisemitismului. În plus, observațiile adresate de către reclamanți Curții aveau, de asemenea, conotații antisemite.

165. În cauza *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, atunci când a examinat dizolvarea entităților de extremă dreapta, Curtea a hotărât că două dintre acestea nu puteau invoca protecția art. 11, printre altele, din cauza promovării antisemitismului și a caracterului antidemocratic al activităților lor. Aplicând art. 17, Curtea a declarat inadmisibile capetele de cerere formulate de acestea.

ii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

166. În cauza *Behar și Gutman împotriva Bulgariei*, 2021, reclamanții – resortisanți bulgari de origine etnică evreiască – au inițiat, fără succes, o procedură împotriva unui bine-cunoscut politician, susținând că declarațiile antisemite făcute de acesta în cărțile lui le-au încălcat demnitatea și au instigat la discriminare. În opinia Curții, declarațiile în litigiu reiterau cu virulență o retorică antisemită învechită, acuzându-i pe evrei de genocid împotriva creștinilor și de înrobire a acestora, negând totodată realitatea Holocaustului și prezentându-l ca pe o poveste născocită în scopul unui șantaj financiar. Curtea a reamintit jurisprudența sa potrivit căreia discursul antisemit nu beneficiază deloc de protecție, sau doar într-o măsură foarte limitată, în temeiul art. 10, interpretat în lumina art. 17. În acest context, nu se poate afirma că instanțele naționale au pus în balanță în mod corespunzător importanța relativă a drepturilor concurente aflate în joc, în lumina circumstanțelor cauzei: în special, acestea au acordat o importanță considerabilă libertății de exprimare a politicianului respectiv, minimizând totodată capacitatea declarațiilor acestuia de a-i stigmatiza pe evrei ca grup, precum și de a incita la ură și prejudecăți împotriva lor. Refuzând să le acorde reclamanților reparații în privința stereotipurilor extrem de negative care i-au afectat, instanțele naționale nu și-au respectat obligația pozitivă, care le revenea în temeiul art. 8 coroborat cu art. 14, de a răspunde în mod adecvat discriminării suferite de reclamanți din cauza originii lor etnice și de a asigura respectarea „vieții private" a acestora (*Behar și Gutman împotriva Bulgariei*, 2021, pct. 104-105).

iii. Neinvocarea art. 17

167. În cauza *Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei*, 2008, reclamanta, proprietara unei edituri, a primit un avertisment administrativ din cauza unei publicații care conținea declarații de promovare a revendicărilor teritoriale, care constituiau expresia unui naționalism agresiv și care făceau referire la evrei și la polonezi ca fiind autorii crimelor de război și ai genocidului împotriva lituanienilor. Copiile nevândute ale publicației au fost confiscate. Curtea a constatat neîncălcarea art. 10, întrucât declarațiile în litigiu, care instigau la ură împotriva polonezilor și evreilor, erau de natură să dea naștere unor motive serioase de îngrijorare din partea autorităților, în special având în vedere caracterul sensibil al chestiunilor minorităților naționale și integrității teritoriale ulterior restabilirii independenței lituaniene în 1990 (pct. 78-79). Curtea nu a ridicat din oficiu problema aplicării art. 17.

c. Alte tipuri de ură pe motive etnice

i. Neaplicarea art. 17

168. În cauza *Asociația Cetățenilor „Radko" și Paunkovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei*, 2009, asociația reclamantă a fost dizolvată ca urmare a negării de către aceasta a identității etnice a poporului macedonean. Curtea a considerat că nu era necesară aplicarea art. 17 și a constatat încălcarea art. 11 întrucât nu existau dovezi concrete care să demonstreze că asociația optase pentru o politică ce reprezenta o amenințare reală și iminentă la adresa ordinii publice, a societății macedonene sau a statului macedonean.

169. În cauza *Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, Curtea a considerat că nu exista niciun motiv pentru aplicarea art. 17 în ceea ce privește declarațiile care contestau calificarea drept genocid a deportărilor în masă și a masacrului suferite de armenii din Imperiul Otoman. Dacă declarațiile erau interpretate în ansamblu și în contextul lor, acestea nu puteau fi considerate drept un apel la violență, ură sau intoleranță. În special, reclamantul, un politician turc, nici nu și-a exprimat disprețul față de victime și nici nu a utilizat termeni injurioși la adresa armenilor. În plus, contextul nu impunea prezumția automată că exista o agendă rasistă și antidemocratică (pct. 233-239). S-a constatat că, prin condamnarea reclamantului în Elveția, au fost încălcate dispozițiile art. 10.

ii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

170. În cauza *Stomahin împotriva Rusiei*, 2018, Curtea a analizat, printre altele, declarațiile reclamantului, care prezentau diferite abuzuri ca fiind tipice și caracteristice tuturor credincioșilor ruși și ortodocși. În această privință, invocând implicit art. 17, Curtea a observat că asemenea atacuri generalizate asupra unor grupuri etnice și religioase contravin valorilor fundamentale ale Convenției, în special toleranței, păcii sociale și nediscriminării (pct. 120-122). Condamnarea reclamantului a fost considerată disproporționată, fiind încălcat art. 10.

iii. Neinvocarea art. 17

171. În cauza *Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei*, 2008, s-a constatat că sancțiunea administrativă impusă proprietarei unei edituri, în principal pentru declarațiile în care evreii și polonezii erau acuzați de crime de război și genocid împotriva lituanienilor, nu a încălcat art. 10. Curtea nu a invocat art. 17.

3. Homofobia

a. Aplicarea art. 17

172. În cauza *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, una dintre asociațiile reclamante a manifestat o ură violentă și o atitudine discriminatorie, printre altele, față de persoanele homosexuale. Având în vedere natura antidemocratică a activităților asociației reclamante, Curtea a aplicat art. 17 în privința capătului de cerere formulat de asociație cu privire la dizolvarea acesteia și l-a respins ca fiind incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

173. În cauza *Lenis împotriva Greciei* (dec.), 2023, Curtea a hotărât că declarațiile publicate online, făcute de un înalt ierarh al Bisericii Ortodoxe a Greciei, care negau natura umană a persoanelor LGBTI și făceau apel la violență, au constituit cea mai gravă formă de discurs de incitare la ură. Ținând seama de capacitatea reclamantului de a influența numeroase persoane și de riscul unor consecințe prejudiciabile, Curtea, în temeiul art. 17, a respins capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 cu privire la condamnarea sa pentru un astfel de discurs.

b. Neaplicarea art. 17

174. Cauza *Lilliendahl împotriva Islandei* (dec.), 2020, avea ca obiect obligarea reclamantului la plata unei amenzi pentru comentariile homofobe extrem de prejudiciabile pe care le-a făcut în mediul online, în contextul dezbaterii provocate de decizia autorităților locale de a consolida programele educaționale din școli având ca obiect aspecte legate de LGBT. În special, acesta a descris persoanele homosexuale ca având „un comportament sexual deviant" și și-a exprimat dezgustul față de acestea. Deși declarațiile contestate constituiau „discurs de incitare la ură", în opinia Curții, acestea nu au atins pragul de gravitate necesar pentru a determina aplicarea art. 17. Curtea a aprobat totuși exercițiul de punere în balanță efectuat de instanțele naționale și a respins capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 ca vădit nefondat.

c. Utilizarea art. 17 ca instrument pentru interpretare

175. În cauza *Molnar împotriva României* (dec.), 2012, Curtea a examinat condamnarea reclamantului pentru distribuirea de afișe care conțineau mesaje îndreptate în special împotriva minorității homosexuale (de exemplu, „România are nevoie de copii, nu de homosexuali"). În opinia Curții, în temeiul art. 17, reclamantul nu se putea prevala de art. 10 întrucât comportamentul său era incompatibil cu democrația și cu drepturile omului. Cauza a fost respinsă ca vădit nefondată întrucât, în orice caz, condamnarea reclamantului nu a încălcat art. 10.

d. Neinvocarea art. 17

176. În cauza *Vejdeland și alții împotriva Suediei*, 2012, Curtea a examinat condamnarea reclamanților pentru distribuirea de pliante cu conținut homofob în sau pe dulapurile elevilor de la un liceu. Pliantele afirmau că homosexualitatea este o „înclinație sexuală deviantă", are „un efect distructiv din punct de vedere moral" asupra societății și este responsabilă pentru răspândirea HIV și SIDA. Mai afirmau că „susținerea homosexualității" încearcă să minimalizeze gravitatea pedofiliei. În opinia Curții, deși declarațiile în litigiu nu făceau apel în mod direct la săvârșirea unor acte de ură, acestea erau acuzații grave și prejudiciabile (pct. 54-55). Curtea nu a ridicat din oficiu problema aplicării art. 17. Cu toate acestea, s-a constatat neîncălcarea art. 10, ținând seama de faptul că elevii aveau o vârstă la care erau impresionabili și sensibili, precum și de imposibilitatea acestora de a alege să refuze sau să accepte astfel de pliante (pct. 56).

4. Ura religioasă

a. Ura față de nemusulmani

i. Aplicarea art. 17

177. În cauza *Belkacem împotriva Belgiei* (dec.), 2017, reclamantul s-a plâns de condamnarea sa din cauza unor videoclipuri postate de acesta pe platforma YouTube, în care le cerea telespectatorilor să îi domine pe nemusulmani, să îi învețe o lecție și să lupte împotriva acestora. În opinia Curții, un atac atât de general și de vehement, care stârnește ură și violență împotriva tuturor nemusulmanilor, este incompatibil cu valorile toleranței, păcii sociale și nediscriminări. În temeiul art. 17, capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 a fost respins ca fiind incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

ii. Neaplicarea art. 17

178. În cauza *Ibragim Ibragimov și alții împotriva Rusiei*, 2018, reclamanții au publicat sau au comandat publicarea cărților din Colecția Risale-I Nur, o exegeză a Coranului scrisă de celebrul teolog musulman turc, Saïd Nursi, în prima jumătate a secolului al XX-lea. Cărțile au fost declarate literatură extremistă, fapt care a dus la interzicerea publicării și distribuirii acestora. Instanța internă a observat că una dintre cărți îi trata pe nemusulmani ca fiind inferiori musulmanilor, în măsura în care îi descria

pe musulmani drept „cei credincioși” și „cei drepți”, iar pe toți ceilalți ca fiind „desfrânați”, „filosofi”, „oameni neînsemnați” și care „spun vorbe goale”. Cartea susținea, de asemenea, că a nu fi musulman este o „crimă infinit de mare”. Curtea a respins excepția preliminară ridicată de Guvern în temeiul art. 17 și a constatat o încălcare a art. 10, întrucât nu s-a demonstrat că declarațiile contestate erau de natură să instige la violență, ură sau intoleranță. Textele lui Saïd Nursi aparțineau islamismului moderat, pledau pentru relații tolerante și cooperare interreligioasă și se opuneau oricărei recurgeri la violență. Nu existau dovezi că respectivele cărți, traduse în 50 de limbi, au provocat tensiuni interreligioase sau au avut consecințe dăunătoare, cu atât mai puțin că au condus la violențe, în Rusia sau în alte părți ale lumii. Acestea nu insultau nemusulmanii și nici nu îi ridiculizau sau calomniau. De asemenea, nu vehiculau un prozelitism neadecvat și nu încercau să impună tuturor simbolurile lor religioase sau concepția despre o societate întemeiată pe precepte religioase (pct. 116-123).

179. În cauza *Mammadov împotriva Azerbaidjanului* [Comitet], 2020, cărțile din colecția *Risale-I Nur* au fost confiscate de poliție în cursul unei descinderi la domiciliul reclamantului, unde se desfășura o reuniune cu caracter religios. Autoritățile au refuzat să restituie cărțile reclamantului pe motiv că acestea erau contrare tradiției toleranței religioase și că, prin urmare, nu era de dorit distribuirea lor. Guvernul a invocat art. 17, susținând că respectivele cărți erau contrare valorilor democratice și făceau apel la distrugerea statului. Curtea a refuzat să aplice această dispoziție, menționând, în plus, că instanțele naționale nu au examinat conținutul cărților în lumina acestei afirmații. Întrucât reclamantul nu a fost implicat în diseminarea de texte de literatură religioasă, ingerința în exercitarea drepturilor sale nu a fost legală, fiind încălcat art. 9 și art. 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție.

b. Islamofobia

i. Aplicarea art. 17

180. În cauza *Norwood împotriva Regatului Unit* (dec.), 2004, reclamantul a fost condamnat din cauza unui afiș pe care l-a expus la fereastra apartamentului său, care conținea o fotografie a Turnurilor Gemene în flăcări, cuvintele „Afară cu Islamul din Marea Britanie – să protejăm poporul britanic”, precum și simbolurile semilunii și stelei, încadrate de semnul „Interzis”. Un atac atât de general și de vehement asupra unui grup religios, care asocia respectivul grup în ansamblu cu un act grav de terorism, era incompatibil cu valorile proclamate și garantate de Convenție. În temeiul art. 17, un astfel de act nu beneficiază de protecția art. 10 sau 14. Curtea nu a ținut seama de argumentul reclamantului potrivit căruia afișul fusese expus într-o zonă rurală care nu era grav afectată de tensiuni rasiale sau religioase și, prin urmare, nu exista nicio dovadă că acesta fusese văzut de vreun musulman. Cererea a fost respinsă ca fiind incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

181. În cauza *Ayoub și alții împotriva Franței*, 2020, Curtea s-a pronunțat cu privire la dizolvarea unor asociații de extremă dreapta. S-a constatat că două dintre acestea urmăreau scopuri bazate pe ură și discriminare față de imigranții musulmani, printre altele. Ținând seama de caracterul antidemocratic al activităților asociațiilor în cauză și aplicând art. 17, Curtea a respins capetele de cerere formulate de acestea în temeiul art. 11 ca fiind incompatibile cu dispozițiile Convenției.

ii. Neaplicarea art. 17

182. În cauza *Soulas și alții împotriva Franței*, 2008, reclamanții, un scriitor, un editor și o editură, au fost condamnați pentru publicarea unei cărți care apăra ideea unui război de recucerire etnică împotriva musulmanilor, despre care se pretindea că vor cuceri Europa. Imigranții musulmani erau prezentați ca fiind persoane predispuse la infracțiuni, care abuzează de beneficiile sociale, comit violuri rituale asupra femeilor europene și, în general, sunt animate de francofobie și rasism antieuropean. Pasajele contestate din cartea în cauză nu erau suficient de grave pentru a justifica aplicarea art. 17 (pct. 48). Cu toate acestea, Curtea a constatat neîncălcarea art. 10, ținând seama de marja largă de apreciere care trebuia să fie acordată autorităților care se confruntau cu problema

integrării sociale a imigranților și cu tensiuni care aveau ca rezultat ciocniri violente între poliție și anumite elemente radicale ale populației imigrante (pct. 36-37).

183. În cauza *Zemmour împotriva Franței*, 2022, reclamantul, un cunoscut jurnalist politic, a fost condamnat pentru declarațiile sale împotriva comunității musulmane franceze. În special, acesta a descris membrii comunității ca fiind „colonizatori" și „invadatori" care luptă pentru a „islamiza" Franța și a susținut că această situație le impunea să facă „o alegere între islam și Franța". Curtea a apreciat că limbajul agresiv folosit în această afirmație și caracterul generalizat al acesteia au avut o intenție discriminatorie, de natură să invite telespectatorii să respingă și să excludă comunitatea musulmană în ansamblul său. Curtea a subliniat că declarațiile în litigiu, făcute în timpul unei emisiuni difuzate în direct, la o oră de maximă audiență, erau susceptibile să atingă un public larg, evidențiind totodată contextul general în care au fost făcute aceste declarații (violența teroristă). Deși a fost stabilită intenția reclamantului de a incita la discriminare și la ură religioasă și în pofida caracterului șocant și controversat al comentariilor sale, afirmațiile respective nu erau suficiente pentru a arăta cât se poate de clar faptul că reclamantul urmărea distrugerea drepturilor și libertăților prevăzute în Convenție. Deși Curtea a decis să nu aplice art. 17 în mod direct, s-a bazat pe această dispoziție atunci când a examinat fondul capătului de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10. Curtea a hotărât că declarațiile în litigiu nu aparțineau unei categorii de discursuri care beneficiază de o protecție sporită în temeiul art. 10 și că, prin urmare, autoritățile franceze dispuneau de o marjă amplă de apreciere pentru a impune restricții. Curtea a constatat că nu a fost încălcat art. 10 ca urmare a condamnării reclamantului (*Zemmour împotriva Franței*, 2022, pct. 28, 61-63).

iii. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

184. În cauza *Seurot împotriva Franței* (dec.), 2004, reclamantul, cadru didactic, a fost concediat în urma condamnării sale pentru publicarea unui articol în ziarul școlii, care era distribuit la nivel intern tuturor elevilor și părinților acestora. Articolul făcea referire la „hoardele musulmane inasimilabile", care au debarcat, au „construit moschei peste tot" și au impus portul vălului islamic. Curtea a analizat dacă astfel de comentarii nu ar trebui să fie scoase de sub protecția art. 10, în temeiul art. 17. În orice caz, capătul de cerere formulat de reclamant era în mod vădit nefondat. Conținutul rasist indiscutabil al articolului era incompatibil cu îndatoririle și responsabilitățile pe care le aveau cadrele didactice, care simbolizau autoritatea în ochii elevilor lor și care trebuiau să joace un rol în educarea lor în favoarea cetățeniei democratice, esențială pentru combaterea rasismului și xenofobiei.

185. În cauza *Taghiev și Huseinov împotriva Azerbaidjanului*, 2019, reclamanții au fost condamnați la pedepse cu închisoarea pentru instigarea la ură religioasă, din cauza unui articol care critica Islamul și care conținea, printre altele, următoarele comentarii: „În religia Islamică, moralitatea este o jonglerie. [...] În comparație cu Iisus Hristos […] profetul Mahomed este pur și simplu o creatură înfricoșătoare." Curtea a apreciat că niciun element din declarațiile contestate nu impunea aplicarea art. 17 și a constatat încălcarea art. 10 ca urmare a condamnării reclamanților.

iv. Neinvocarea art. 17

186. În cauza *Le Pen împotriva Franței* (dec.), 2010, reclamantul, fostul președinte al partidului francez „Frontul Național", a fost condamnat pentru declarații care prezentau creșterea rapidă a „comunității musulmane" drept o amenințare care plana deja asupra demnității și securității poporului francez. În opinia Curții, comentariile în litigiu erau de natură să provoace sentimente de respingere și ostilitate, în special dacă erau analizate în contextul procesului tensionat de integrare a imigranților în Franța. Cu toate acestea, Curtea a considerat că nu era necesar să ridice din oficiu problema aplicării art. 17 și a respins cauza ca vădit nefondată.

c. Alte tipuri de ură religioasă

187. În următoarele cauze, Curtea a examinat problema aplicării art. 17 în contextul legislației rusești anti-extremism.

188. Cauza *Biserica Scientologică din Moscova și alții împotriva Rusiei* [Comitet], 2021, avea ca obiect interzicerea literaturii scientologice. Curtea a refuzat să aplice art. 17, în lipsa unor probe care să arate că textele în litigiu insultau, ridiculizau sau calomniau persoanele din afara comunității scientologice ori că acestea foloseau termeni injurioși la adresa acestor persoane sau cu privire la chestiuni pe care acestea le considerau sacre. În continuare, Curtea a concluzionat că a fost încălcat art. 10, interpretat în lumina art. 9, constatând că analiza instanțelor naționale cu privire la literatura menționată prezenta lacune în mai multe privințe (pct. 59-61).

189. În același sens, Curtea a constatat că art. 17 nu se aplica în cauza *Taganrog LRO și alții împotriva Rusiei*, 2022, care privea dizolvarea forțată a unor organizații religioase locale ale Martorilor lui Iehova și interzicerea publicațiilor acestora. În cele din urmă, Curtea a constatat multiple încălcări ale art. 9, 10 și 11 (pct. 141, 156-157, 193, 200-201 și 235).

190. De asemenea, Curtea a apreciat că nu exista niciun motiv pentru aplicarea art. 17 în cauza *Siniț în și Alehin împotriva Rusiei*, 2023, referitoare la interzicerea publicațiilor Falun Gong (Falun Dafa), o mișcare spirituală chineză. Având în vedere deficiențele aprecierii efectuate de instanțele naționale, Curtea a constatat încălcarea art. 10, interpretat în lumina art. 9 (pct. 6 și 11-12).

F. Negarea Holocaustului și probleme conexe

191. Curtea și Comisia au prezumat invariabil că negarea Holocaustului instigă la ură sau intoleranță. În special, incriminarea negării Holocaustului nu este justificată atât de faptul că acesta reprezintă un fapt istoric clar stabilit, cât de faptul că, având în vedere contextul istoric al statelor în cauză, negarea sa, chiar dacă este deghizată într-o cercetare istorică imparțială, trebuie considerată ca evocând o ideologie antidemocratică și antisemită [*Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, pct. 234 și 243].

192. În cauzele referitoare la negarea Holocaustului, Curtea decide în fiecare caz în parte dacă, ținând seama de circumstanțele specifice cauzei, trebuie să aplice art. 17 în mod direct și să declare plângerea incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției, sau să constate întâi că art. 10 este aplicabil, invocând art. 17 într-o etapă ulterioară, atunci când examinează necesitatea pretinsei ingerințe (*Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, pct. 37).

1. Aplicarea art. 17

193. În cauza *Garaudy împotriva Franței* (dec.), 2003, răspunderea penală a reclamantului a fost angajată ca urmare a publicării unei cărți în care a negat existența camerelor de gazare, a calificat exterminarea sistematică și în masă a evreilor ca fiind o „impostură” și Holocaustul drept un „mit”, a folosit expresii precum „afacerea Shoah” sau „mistificări în scopuri politice” pentru a le descrie și a contestat numărul victimelor evreiești și cauza decesului acestora. În plus, reclamantul a banalizat aceste crime, comparându-le cu actele de care îi acuza pe aliați și a contestat legitimitatea Tribunalului de la Nürnberg, devalorizând acțiunile acestuia. În opinia Curții, cea mai mare parte a conținutului cărții reclamantului și tonul general al acesteia și, prin urmare, scopul său erau puternic revizioniste și, în consecință, contraveneau valorilor fundamentale ale Convenției, și anume justiției și păcii. Negarea realității crimelor împotriva umanității, precum Holocaustul, a avut ca scop reabilitarea regimului național-socialist și acuzarea victimelor înseși de falsificarea istoriei. Prin urmare, această negare a constituit una dintre cele mai grave forme de defăimare rasială a evreilor și de instigare la ură împotriva acestora. În temeiul art. 17, capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 a fost declarat incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției. În măsura în care condamnarea reclamantului privea, de asemenea, criticile sale la adresa statului Israel și a comunității evreiești, acest

capăt de cerere era în mod vădit nefondat: reclamantul nu s-a limitat la astfel de critici, ci, în realitate, a urmărit un scop rasist dovedit.

194. În cauza *Witzsch împotriva Germaniei (nr. 2)* (dec.), 2005, reclamantul a fost condamnat pentru declarațiile adresate de acesta unui renumit istoric, într-o scrisoare cu caracter privat. Reclamantul nu a negat nici Holocaustul ca atare, nici existența camerelor de gazare. Totuși, el a negat un fapt stabilit și la fel de important legat de Holocaust, considerând o propagandă mincinoasă faptul că Hitler și Partidul Național Socialist (NSDAP) au planificat, au inițiat și au organizat uciderea în masă a evreilor. Curtea a apreciat că astfel de declarații demonstrau disprețul reclamantului față de victimele Holocaustului. Faptul că acestea fuseseră făcute într-o scrisoare privată, și nu în fața unui public larg, a fost considerat irelevant. În temeiul art. 17, capătul de cerere formulat în temeiul art. 10 a fost respins ca fiind incompatibil *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

195. În cauza *M'Bala M'Bala împotriva Franței* (dec.), 2015, reclamantul, un actor de comedie implicat în activități politice, a fost condamnat din cauza emisiunii sale, în cadrul căreia a invitat publicul să îl aplaude „cu entuziasm" pe invitatul său, un academician bine-cunoscut pentru opiniile sale negaționiste. Apoi, reclamantul a chemat pe scenă un actor îmbrăcat în ceea ce a fost descris ca fiind o „haină de lumină" – adică o pijama cu dungi, care amintea de îmbrăcămintea purtată de evreii deportați, pe care era cusută o stea galbenă pe care scria „evreu" – pentru a-i acorda academicianului „premiul pentru nefrecventabilitate și insolență". Premiul consta într-un sfeșnic cu trei brațe (sfeșnicul cu șapte brațe fiind emblema religiei iudaice), cu câte un măr agățat de fiecare braț. Curtea a considerat că locul central acordat intervenției invitatului și punerea evreilor care au fost victime ale deportării într-o poziție degradantă în raport cu o persoană care nega exterminarea acestora constituia o demonstrație de ură și antisemitism, precum și o susținere a negării Holocaustului. În plus, reclamantul nu s-a distanțat de opiniile invitatului său, care, numindu-i „afirmaționiști" pe cei care îl acuzau de negaționism, a pus pe același plan „fapte istorice bine stabilite" și o teză contrară valorilor fundamentale ale Convenției, și anume justiția și pacea. Sugestia făcută publicului de către invitat, de a ortografia diferit cuvântul „afirmaționiști", avea, în mod evident, scopul de a incita publicul, printr-un joc de cuvinte, să considere că susținătorii acestui adevăr istoric erau animați de motivații „sioniste" („*sionistes*" în limba franceză), acesta fiind un argument des întâlnit în tezele negaționiștilor. În plus, descrierea hainelor din lagărele de concentrare ca fiind „haine de lumină" a demonstrat, cel puțin, disprețul reclamantului față de victimele Holocaustului (pct. 36-38). Exprimarea unei poziții evident antisemită și plină de ură, deghizată sub aparența unei producții artistice, nu poate fi asimilată unei forme de spectacol, fie el și satiric sau provocator, care ar beneficia de protecția oferită de art. 10. Aceasta este la fel de periculoasă ca și un atac frontal și abrupt și, prin urmare, impune aplicarea art. 17 (pct. 39-40). Cererea a fost respinsă ca fiind incompatibilă *ratione materiae* cu dispozițiile Convenției.

2. Neaplicarea art. 17

196. În cauza *Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, Curtea a apreciat că nu exista niciun motiv pentru aplicarea art. 17 în ceea ce privește o publicație care îl prezenta într-o lumină favorabilă pe Mareșalul Pétain, șef al statului în Regimul de la Vichy, în perioada 1940-1944, omițând totodată, printre altele, să menționeze responsabilitatea acestuia pentru deportarea a mii de evrei în lagărele morții. Fără a minimiza gravitatea oricărei tentative de a trece sub tăcere aceste fapte, Curtea a considerat că o astfel de omisiune trebuia apreciată în lumina unei serii de alte circumstanțe ale cauzei (pct. 54). În cele din urmă, condamnarea reclamanților a fost considerată ca fiind o încălcare a art. 10.

3. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

197. Comisia a examinat din perspectiva art. 10 o serie de cauze referitoare la negarea Holocaustului. În aceste cauze, era vorba despre declarații – făcute aproape întotdeauna de persoane care susțineau opinii similare celor naziste sau care aveau legătură cu mișcări inspirate de naziști – care puneau la îndoială realitatea persecutării și exterminării a milioane de evrei în timpul regimului nazist, pretindeau că Holocaustul era o minciună inventată în scopul manipulării politice, negau sau justificau

existența lagărelor de concentrare, ori afirmau fie că, în aceste lagăre, nu au existat niciodată camere de gazare, fie că numărul persoanelor ucise în aceste camere era foarte exagerat și tehnic imposibil. Făcând referire deseori la experiența istorică a statelor în cauză, Comisia a descris astfel de declarații ca fiind atacuri asupra comunității evreiești, care erau contrare valorilor justiției și păcii și, în plus, reflectau existența unei discriminări rasiale și religioase. Aceasta a utilizat art. 17 pentru a-și consolida concluzia conform căreia ingerințele în litigiu (condamnări penale, confiscarea de publicații, demiterea din serviciul militar, obligația impusă unui partid politic de a împiedica formularea declarațiilor contestate în cadrul unei conferințe) au fost „necesare într-o societate democratică". Cererile au fost respinse ca fiind în mod vădit nefondate (a se vedea deciziile Comisiei din cauzele *H, W., P. și K. împotriva Austriei*, 1989; *F.P. împotriva Germaniei*, 1993; *Ochensberger împotriva Austriei*, 1994; *Walendy împotriva Germaniei*, 1995; *Remer împotriva Germaniei*, 1995; *Honsik împotriva Austriei*, 1995; *Nationaldemokratische Partei Deutschlands Bezirksverband München-Oberbayern împotriva Germaniei*, 1995; *Rebhandl împotriva Austriei*, 1996; *Marais împotriva Franței*, 1996; *D.I. împotriva Germaniei*, 1996; și *Nachtmann împotriva Austriei*, 1998).

198. Curtea a urmat aceeași abordare în cauza *Witzsch împotriva Germaniei* (dec.), 1999, invocând art. 17 pentru a declara în mod vădit nefondat capătul de cerere formulat de reclamant cu privire la condamnarea sa pentru negarea existenței camerelor de gazare și a uciderii în masă care a avut loc în acestea.

199. În cauza *Gollnisch împotriva Franței* (dec.), 2011, reclamantul, un politician de dreapta și profesor universitar, a fost suspendat, pentru o perioadă de cinci ani, din funcția de profesor și cercetător în cadrul universității pentru că și-a exprimat, în cadrul unei conferințe de presă, opinia conform căreia camerele de gazare din lagărele de concentrare și numărul persoanelor ucise în acestea erau aspecte care trebuiau dezbătute de istorici în cadrul unor discuții libere. După ce a reamintit jurisprudența sa referitoare la art. 17, Curtea a respins capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 ca vădit nefondat. Reclamantul nu putea să nu fi știut că declarațiile sale erau de natură să ridice îndoieli cu privire la amploarea exterminării evreilor în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, în special în contextul dezbaterii aprinse provocate în cadrul universității de opiniile negaționiste și rasiste apărate de unii membri ai personalului său didactic. Posibila contribuție a reclamantului la discursul negaționist și la tulburările provocate în cadrul universității erau incompatibile cu îndatoririle și responsabilitățile sale în calitate de cadru didactic.

200. În cauza *Williamson împotriva Germaniei* (dec.), 2019, reclamantul, un episcop catolic, a fost condamnat pentru declarațiile sale din cadrul unui interviu, în care a negat existența camerelor de gazare și uciderea evreilor în acestea, și a minimizat numărul evreilor care au murit în lagărele de concentrare naziste. Interviul a fost acordat în Germania, unui post de televiziune suedez. Deși era conștient că declarațiile sale angajau răspunderea penală în Germania și că ar putea atrage un interes deosebit în această țară, reclamantul nu a încheiat niciun acord specific cu televiziunea suedeză cu privire la o eventuală interdicție sau restricție privind utilizarea înregistrării interviului, care, într-adevăr, a putut fi vizionată în Germania prin intermediul televiziunii prin satelit sau pe Internet. Făcând referire la art. 17, Curtea a respins cererea ca vădit nefondată. În opinia sa, faptul că reclamantul a încercat să se folosească de dreptul său la libertatea de exprimare, în scopul promovării unor idei contrare literei și spiritului Convenției, constituia un factor important pentru aprecierea necesității ingerinței în cauză din perspectiva art. 10 (pct. 26-27).

201. În cauza *Pastörs împotriva Germaniei*, 2019, reclamantul, care, la acea vreme, era membru al parlamentului unui Land, a fost condamnat pentru declarațiile sale potrivit cărora „așa-numitul Holocaust este utilizat în scopuri politice și comerciale" și potrivit cărora, de la încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, germanii au fost expuși unui „val de critici și minciuni propagandistice" și unor „proiecții legate de Auschwitz". Întrucât mare parte din discursul său nu ridica o problemă în temeiul dreptului penal, instanțele naționale au constatat că acesta a „infuzat" negarea calificată a Holocaustului în discursul său la fel ca „otrava într-un pahar cu apă, în speranța că prezența sa nu va fi descoperită imediat". Deși disprețul manifestat de reclamant față de victimele Holocaustului

impunea aplicarea directă a art. 17, Curtea a preferat să examineze în temeiul art. 10 fondul capătului de cerere formulat de reclamant, întrucât ingerințele în exercitarea dreptului la libertatea de exprimare impuneau cel mai riguros control atunci când acestea priveau declarații făcute de reprezentanți aleși în Parlament. Curtea a acordat o importanță fundamentală faptului că reclamantul își planificase discursul în prealabil, folosind în mod deliberat un limbaj ambiguu și greu de înțeles pentru a-și transmite mesajul. Astfel, art. 17 avea un rol important, întrucât reclamantul a încercat să se folosească de dreptul la libertatea de exprimare pentru a promova idei contrare literei și spiritului Convenției, element care avea o importanță semnificativă în ceea ce privește aprecierea necesității ingerinței în cauză. Capătul de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 a fost respins ca vădit nefondat.

202. În cauza *Bonnet împotriva Franței* (dec.), 2022, Curtea a examinat condamnarea reclamantului pentru publicarea pe Internet a unei benzi desenate, însoțită de legenda „istorici debusolați", reprezentând chipul lui Charlie Chaplin, în fața căruia se afla Steaua lui David, adresând întrebarea „Shoah, unde ești?" (Shoah - Holocaust în ebraică), răspunsul fiind scris într-o serie de bule de vorbire, „aici", „acolo", „și acolo", plasate lângă desene ce reprezentau un săpun, un abajur, un pantof fără șireturi și o perucă. Deși Curtea a făcut referire la art. 17, a apreciat că respectivul capăt de cerere formulat de reclamant în temeiul art. 10 era, în orice caz, vădit nefondat. În opinia Curții, instanțele naționale au furnizat motive relevante și suficiente pentru justificarea concluziei potrivit căreia banda desenată ofensatoare viza în mod direct comunitatea evreiască. Folosirea unor simbolurilor care făceau referire în mod incontestabil la exterminarea evreilor, precum și întrebarea „Shoah, unde ești?" au intenționat să ridiculizeze acest eveniment istoric și să pună la îndoială realitatea acestuia. Astfel, chiar dacă art. 10 ar fi fost aplicabil, desenul animat se încadra într-o categorie care beneficia de o protecție redusă în temeiul acestei dispoziții.

4. Neinvocarea art. 17

203. În primele cauze referitoare la negarea Holocaustului, Comisia nu a făcut referire la art. 17 (*X. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1982; *T. împotriva Belgiei*, decizia Comisiei, 1983).

204. Curtea nu a recurs la art. 17 în cauzele în care s-a făcut o referire la Holocaust, care nu implica negarea acestuia.

205. În cauza *Hoffer și Annen împotriva Germaniei*, 2011, reclamanții, activiști anti-avort, au fost condamnați pentru defăimare din cauza broșurilor distribuite de aceștia, care vizau un medic și care conțineau sloganul „Ieri Holocaustul, astăzi Bebecaust-ul". Punând activitatea exercitată în mod legal de medicul respectiv pe același plan cu masacrul săvârșit în timpul Holocaustului, reclamanții au adus o atingere gravă drepturilor personalității ale medicului. Curtea a considerat că nu era necesar să se facă referire la art. 17 și a constatat neîncălcarea art. 10, având în vedere contextul specific al istoriei Germaniei.

206. În cauza *PETA Deutschland împotriva Germaniei*, 2012, Curtea a examinat o ordonanță care i-a interzis unei asociații pentru apărarea drepturilor animalelor să publice afișe care conțineau fotografii cu deținuți din lagăre de concentrare, alături de fotografii cu animale ținute înghesuite în cuști, având titlul „umilire finală" și „când e vorba de animale, toți devenim naziști". Deși campania de afișaj avută în vedere nu a avut ca scop umilirea prizonierilor din lagărele de concentrare prezentați în afișe, aceștia au fost plasați pe același plan cu animalele, suferința lor fiind astfel banalizată și exploatată în interesul protecției animalelor. Curtea nu a făcut referire la art. 17 și a hotărât că ordonanța în litigiu nu a încălcat art. 10.

G. Dezbateri istorice

1. Neaplicarea art. 17

207. În cauza *Lehideux și Isorni împotriva Franței*, 1998, reclamanții au fost condamnați pentru publicarea unui text în care era elogiat fără rezerve mareșalul Pétain, șef al statului în Regimul de la Vichy, în perioada 1940-1944, text care, totodată, omitea să menționeze colaborarea acestuia cu Germania nazistă, pentru care fusese condamnat la moarte în 1945. În opinia Curții, aplicarea art. 17 nu era justificată (pct. 58). În ceea ce privește argumentul reclamanților întemeiat pe jocul dublu al lui Pétain, care ar fi fost în beneficiul francezilor, Curtea a apreciat că acest aspect nu făcea parte din categoria faptelor istorice stabilite clar, precum Holocaustul, a căror negare sau revizuire este scoasă de sub protecția art. 10 de către art. 17 din Convenție (pct. 47). În plus, aceștia și-au declarat în mod explicit dezaprobarea față de „atrocitățile și persecuțiile naziste" (pct. 53). În ceea ce privește omisiunea lor legată de responsabilitatea lui Pétain pentru deportarea din Franța a mii de evrei în lagărele morții, Curtea a considerat că gravitatea acestor fapte sporea gravitatea oricărei tentative de a le trece sub tăcere. Cu toate acestea, având în vedere perioada de patruzeci de ani care trecuse de la evenimentele în cauză și legitimitatea scopului reclamanților, și anume obținerea rejudecării mareșalului Pétain, condamnarea acestora a fost disproporționată, cu încălcarea art. 10 (pct. 53-56).

208. În cauza *Fatulaiev împotriva Azerbaidjanului*, 2010, reclamantul, un jurnalist, a fost condamnat la o pedeapsă cu închisoarea pentru declarațiile sale referitoare la masacrul de la Khojaly, care a avut loc în timpul războiului din Nagorno-Karabah. Deși, potrivit versiunii general acceptate, sute de civili azeri au fost uciși de forțele armate armene, care ar fi beneficiat de ajutorul armatei ruse, reclamantul a argumentat că era posibil ca unii luptători azeri să fi ucis unele dintre victime și să le fi mutilat trupurile și ca aceștia să fi fost responsabili pentru eșecul împiedicării vărsării de sânge la scară largă, din cauza faptului că nu le-au permis refugiaților să fugă folosind un coridor umanitar. Curtea nu a aplicat art. 17 întrucât această cauză nu avea ca obiect negarea sau revizuirea unor fapte istorice stabilite clar, precum Holocaustul (pct. 81). Reclamantul nu a încercat să nege realitatea uciderilor în masă, să îi exonereze pe cei general acceptați ca fiind vinovați pentru acestea, să le minimizeze responsabilitatea sau să aprobe în alt mod acțiunile acestora. De asemenea, acesta nu a urmărit să umilească sau să înjosească victimele de la Khojaly, punând la îndoială gravitatea suferinței provocate acestora (pct. 81 și 98). În cele din urmă, Curtea a constatat încălcarea art. 10, întrucât nu s-a demonstrat în mod convingător că declarațiile contestate erau defăimătoare la adresa anumitor persoane care au acționat în calitate de acuzatori privați în cauza reclamantului. În plus, impunerea unei pedepse cu închisoarea pentru un delict de presă ar fi compatibilă cu libertatea de exprimare a jurnaliștilor numai în circumstanțe excepționale, cum ar fi, de exemplu, în cazul discursurilor de incitare la ură sau al instigării la violență (pct. 103).

209. Cauza *Perinçek împotriva Elveției* (MC), 2015, privea condamnarea penală a unui politician turc pentru exprimarea în public, în Elveția, a opiniei potrivit căreia deportările în masă și masacrul suferite de armenii din Imperiul Otoman la începutul secolului al XX-lea nu constituie un genocid și că acuzația de genocid armean este o „minciună internațională", inventată de „imperialiști". Constatând încălcarea art. 10, Curtea a apreciat că nu exista niciun motiv pentru aplicarea art. 17. În primul rând, declarațiile reclamantului, interpretate în ansamblu și în contextul lor imediat și general, nu puteau fi considerate o formă de instigare la ură, violență sau intoleranță față de armeni. Acesta nu și-a exprimat disprețul sau ura față de victime, nu i-a numit mincinoși pe armeni, nu a folosit termeni injurioși la adresa acestora și nici nu a folosit stereotipuri cu privire la acestea (pct. 246). De asemenea, acesta nu a relativizat gravitatea acestor evenimente tragice și nici nu a încercat să le justifice (pct. 240). În al doilea rând, în pofida importanței imense acordate de comunitatea armeană calificării acestor evenimente drept genocid, Curtea nu a putut să accepte că declarațiile reclamantului, îndreptate către „imperialiști", au adus atingere demnității victimelor și descendenților acestora într-o asemenea măsură încât era necesară adoptarea de măsuri penale în Elveția, în special având în vedere impactul lor destul de limitat și perioada de 90 de ani care trecuse de la producerea

evenimentelor în cauză (pct. 250, 252 și 254). În al treilea rând, spre deosebire de cauzele referitoare la negarea Holocaustului, nu exista nicio legătură directă între Elveția și masacrele în litigiu, iar contextul nu impunea prezumția automată că exista o agendă rasistă și antidemocratică. De asemenea, nu exista niciun temei care să permită deducerea existenței unei astfel de agende sau anticiparea unor fricțiuni grave între turcii și armenii din Elveția din această cauză (pct. 234 și 243-244).

2. Utilizarea art. 17 ca ajutor pentru interpretare

210. În cauza *Chauvy și alții împotriva Franței*, 2004, reclamanții au fost condamnați pentru calomnie publică, din cauza faptului că au scris și au publicat o carte care, în ansamblul său, tindea să sugereze, prin insinuări, că, în timpul celui de Al Doilea Război Mondial, anumiți membri importanți ai Mișcării de Rezistență din Franța și-au trădat liderul și, prin urmare, au fost responsabili pentru arestarea, suferința și moartea acestuia. Curtea a considerat că nu era necesară aplicarea art. 17, întrucât problema în cauză nu făcea parte din categoria faptelor istorice stabilite clar, precum Holocaustul. Cu toate acestea, ingerința în litigiu era conformă cu art. 10, întrucât autorii cărții nu au respectat normele fundamentale ale metodei istorice și au făcut insinuări deosebit de grave (pct. 77-80).

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive în sensul art. 44 din Convenție, sunt marcate cu un asterisc („*”) în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiterea cauzei în fața Marii Camere; sau b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiterea cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimitere formulată potrivit art. 43”. În cazul în care cererea de retrimitere este admisă de Colegiul Marii Camere, hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care rămâne definitivă, și nu cea a Camerei (care nu produce așadar niciun efect juridic).

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (http://hudoc.echr.coe.int) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența) și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte), precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând fila „Versiuni lingvistice” din baza de date HUDOC, filă care apare după ce faceți clic pe hiperlinkul cauzei.

—A—

AEI Investment Industry S.R.L. și alții împotriva României (dec.) [Comitet], nr. 17910/15 și alte 6 cereri, 11 februarie 2020
Ashingdane împotriva Regatului Unit, 28 mai 1985, seria A nr. 93
Asociația cetățenilor „Radko” și Paunkovski împotriva Fostei Republici Iugoslave a Macedoniei, nr. 74651/01, CEDO 2009
Așirov și International Memorial împotriva Rusiei [Comitet], nr. 25246/07, 17 ianuarie 2023
Atamanciuk împotriva Rusiei, nr. 4493/11, 11 februarie 2020
Ayoub și alții împotriva Franței, nr. 77400/14 și alte 2 cereri, 8 octombrie 2020

—B—

Balsytė-Lideikienė împotriva Lituaniei, nr. 72596/01, 4 noiembrie 2008
Behar și Gutman împotriva Bulgariei, nr. 29335/13, 16 februarie 2021
Belkacem împotriva Belgiei (dec.), nr. 34367/14, 27 iunie 2017
Bingöl împotriva Turciei, nr. 36141/04, 22 iunie 2010
Biserica Scientologică din Moscova și alții împotriva Rusiei [Comitet], nr. 37508/12 și alte 2 cereri, 14 decembrie 2021
Bîrsan împotriva României (dec.), nr. 79917/13, 2 februarie 2016
Bonnet împotriva Franței (dec.), nr. 35364/19, 24 februarie 2022

Budinova și Ceaprazov împotriva Bulgariei, nr. 12567/13, 16 februarie 2021

—C—

Campbell și Cosans împotriva Regatului Unit, 25 februarie 1982, seria A nr. 48
Campbell și Fell împotriva Regatului Unit, 28 iunie 1984, seria A nr. 80
Chauvy și alții împotriva Franței, nr. 64915/01, CEDO 2004-VI
Contrada împotriva Italiei, nr. 27143/95, decizia Comisiei din 14 ianuarie 1997, Decizii și Rapoarte (DR) 88-B

—D—

D.I. împotriva Germaniei, nr. 26551/95, decizia Comisiei din 26 iunie 1996
De Becker împotriva Belgiei, nr. 214/56, raportul Comisiei din 8 ianuarie 1960, seria B nr. 2
Delfi AS împotriva Estoniei (MC), nr. 64569/09, CEDO 2015

—E—

E.S. împotriva Austriei, nr. 38450/12, 25 octombrie 2018
Ekrem Can și alții împotriva Turciei, nr. 10613/10, 8 martie 2022
Engel și alții împotriva Țărilor de Jos, 8 iunie 1976, seria A nr. 22
Erdel împotriva Germaniei (dec.), nr. 30067/04, 13 februarie 2007
Ete împotriva Turciei, nr. 28154/20, 6 septembrie 2022

—F—

F.P. împotriva Germaniei, nr. 19459/92, decizia Comisiei din 29 martie 1993
Fáber împotriva Ungariei, nr. 40721/08, 24 iulie 2012
Fatulaiev împotriva Azerbaidjanului, nr. 40984/07, 22 aprilie 2010
Féret împotriva Belgiei, nr. 15615/07, 16 iulie 2009
Fratanoló împotriva Ungariei, nr. 29459/10, 3 noiembrie 2011

—G—

Garaudy împotriva Franței (dec.), nr. 65831/01, CEDO 2003-IX
Glimmerveen și Hagenbeek împotriva Țărilor de Jos, nr. 8348/78 și 8406/78, decizia Comisiei din 11 octombrie 1979, DR 18
Golder împotriva Regatului Unit, 21 februarie 1975, seria A nr. 18
Gollnisch împotriva Franței (dec.), nr. 48135/08, 7 iunie 2011
Gündüz împotriva Turciei (dec.), nr. 59745/00, CEDO 2003-XI
Gündüz împotriva Turciei, nr. 35071/97, CEDO 2003-XI

—H—

H, W., P. și K. împotriva Austriei, nr. 12774/87, decizia Comisiei din 12 octombrie 1989, DR 62
Herri Batasuna și Batasuna împotriva Spaniei, nr. 25803/04 și 25817/04, CEDO 2009
Hizb ut-Tahrir și alții împotriva Germaniei (dec.), nr. 31098/08, 12 iunie 2012
Hoffer și Annen împotriva Germaniei, nr. 397/07 și 2322/07, 13 ianuarie 2011
Honsik împotriva Austriei, nr. 25062/94, decizia Comisiei din 18 octombrie 1995, DR 83-A

—I—

Ibragim Ibragimov și alții împotriva Rusiei, nr. 1413/08 și 28621/11, 28 august 2018
Ifandiev împotriva Bulgariei [Comitet], nr. 14904/11, 18 aprilie 2019

Irlanda împotriva Regatului Unit, 18 ianuarie 1978, seria A nr. 25

—J—

Jablianov împotriva Bulgariei, nr. 36658/18, 27 iunie 2023
Jersild împotriva Danemarcei, 23 septembrie 1994, seria A nr. 298

—K—

Kaptan împotriva Elveției (dec.), nr. 55641/00, 12 aprilie 2001
Karatas și Sari împotriva Franței, nr. 38396/97, decizia Comisiei din 21 octombrie 1998
Kasimahunov și Saibatalov împotriva Rusiei, nr. 26261/05 și 26377/06, 14 martie 2013
Katamadze împotriva Georgiei (dec.), nr. 69857/01, 14 februarie 2006
Kilin împotriva Rusiei, nr. 10271/12, 11 mai 2021
Koch împotriva Poloniei (dec.), nr. 15005/11, 7 martie 2017
Kudrevičius și alții împotriva Lituaniei (MC), nr. 37553/05, CEDO 2015
Kühnen împotriva Germaniei, nr. 12194/86, decizia Comisiei din 12 mai 1988, DR 56

—L—

Lawless împotriva Irlandei, nr. 332/57, raportul Comisiei din 19 decembrie 1959, seria B nr. 1
Lawless împotriva Irlandei (nr. 3), 1 iulie 1961, seria A nr. 3
Le Pen împotriva Franței (dec.), nr. 18788/09, 20 aprilie 2010
Lehideux și Isorni împotriva Franței, 23 septembrie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-VII
Lenis împotriva Greciei (dec.), nr. 47833/20, 27 iunie 2023
Leroy împotriva Franței, nr. 36109/03, 2 octombrie 2008
Lilliendahl împotriva Islandei (dec.), nr. 29297/18, 12 mai 2020

—M—

M'Bala M'Bala împotriva Franței (dec.), nr. 25239/13, CEDO 2015
Maggio și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 46286/09 și alte cereri, 8 iunie 2010
Mammadov împotriva Azerbaidjanului [Comitet], nr. 7308/12, 3 decembrie 2020
Marais împotriva Franței, nr. 31159/96, decizia Comisiei din 24 iunie 1996, DR 86-B
Mărgărit și alții împotriva României (dec.) [Comitet], nr. 17500/15 și alte 3 cereri, 1 octombrie 2019
Marini împotriva Albaniei, nr. 3738/02, 18 decembrie 2007
Miroļubovs și alții împotriva Letoniei, nr. 798/05, 15 septembrie 2009
Molnar împotriva României (dec.), nr. 16637/06, 23 octombrie 2012
Mozer împotriva Republicii Moldova și Rusiei (MC), nr. 11138/10, 23 februarie 2016
Muhin împotriva Rusiei, nr. 3642/10, 14 decembrie 2021

—N—

Nachtmann împotriva Austriei, nr. 36773/97 și 36773/97, decizia Comisiei din 9 septembrie 1998
Nationaldemokratische Partei Deutschlands Bezirksverband München-Oberbayern împotriva Germaniei, nr. 25992/94, decizia Comisiei din 29 noiembrie 1995, DR 84-A
Nepomniashchîi și alții împotriva Rusiei, nr. 39954/09 și 3465/17, 30 mai 2023
Nix împotriva Germaniei (dec.), nr. 35285/16, 13 martie 2018
Norwood împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 23131/03, CEDO 2004-XI

—O—

Ochensberger împotriva Austriei, nr. 21318/93, decizia Comisiei din 2 septembrie 1994
Open Door și Dublin Well Woman împotriva Irlandei, 29 octombrie 1992, seria A nr. 246-A

Orban și alții împotriva Franței, nr. 20985/05, 15 ianuarie 2009
Ould Dah împotriva Franței (dec.), nr. 13113/03, CEDO 2009

—P—

Paksas împotriva Lituaniei (MC), nr. 34932/04, CEDO 2011
Palusinski împotriva Poloniei (dec.), nr. 62414/00, CEDO 2006-XIV
Partidul Comunist German (KPD) împotriva Germaniei, nr. 250/57, decizia Comisiei din 20 iulie 1957
Partidul Comunist Unit din Turcia și alții împotriva Turciei, 30 ianuarie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-I
Partidul Comuniștilor (Nepeceriști) și Ungureanu împotriva României, nr. 46626/99, CEDO 2005-I
Partidul Libertății și Democrației (ÖZDEP) împotriva Turciei (MC), nr. 23885/94, CEDO 1999-VIII
Partidul Socialist și alții împotriva Turciei, 25 mai 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-III
Pastörs împotriva Germaniei, nr. 55225/14, 3 octombrie 2019
Pavel Ivanov împotriva Rusiei (dec.), nr. 35222/04, 20 februarie 2007
Perinçek împotriva Elveției (MC), nr. 27510/08, CEDO 2015
PETA Deutschland împotriva Germaniei, nr. 43481/09, 8 noiembrie 2012
Petropavlovskis împotriva Letoniei, nr. 44230/06, CEDO 2015
Preda și Dardari împotriva Italiei (dec.), nr. 28160/95 și 28382/95, CEDO 1999-II
Purcell și alții împotriva Irlandei, nr. 15404/89, decizia Comisiei din 16 aprilie 1991, DR 70

—R—

R.L. împotriva Elveției (dec.), nr. 43874/98, 25 noiembrie 2003
Rebhandl împotriva Austriei, nr. 24398/94, decizia Comisiei din 16 ianuarie 1996
Refah Partisi (Partidul Bunăstării) și alții împotriva Turciei (MC), nr. 41340/98 și alte 3 cereri, CEDO 2003-II
Remer împotriva Germaniei, nr. 25096/94, decizia Comisiei din 6 septembrie 1995, DR 82-A
Roj TV A/S împotriva Danemarcei (dec.), nr. 24683/14, 17 aprilie 2018
Romanov împotriva Ucrainei [Comitet], nr. 63782/11, 16 iulie 2020
Rubins împotriva Letoniei, nr. 79040/12, 13 ianuarie 2015

—S—

S.A.S. împotriva Franței (MC), nr. 43835/11, CEDO 2014
Schimanek împotriva Austriei (dec.), nr. 32307/96, 1 februarie 2000
Seurot împotriva Franței (dec.), nr. 57383/00, 18 mai 2004
Sidiropoulos și alții împotriva Greciei, 10 iulie 1998, *Culegere de hotărâri și decizii* 1998-IV
Šimunić împotriva Croației (dec.), nr. 20373/17, 22 ianuarie 2019
Siniţîn și Alehin împotriva Rusiei [Comitet], nr. 39879/12, 31 ianuarie 2023
Smajić împotriva Bosniei și Herțegovinei (dec.), nr. 48657/16, 16 ianuarie 2018
Soulas și alții împotriva Franței, nr. 15948/03, 10 iulie 2008
Sporrong și Lönnroth împotriva Suediei, 23 septembrie 1982, seria A nr. 52
Stern Taulats și Roura Capellera împotriva Spaniei, nr. 51168/15 și 51186/15, 13 martie 2018
Stomahin împotriva Rusiei, nr. 52273/07, 9 mai 2018
Sürek împotriva Turciei (nr. 1) (MC), nr. 26682/95, CEDO 1999-IV

—T—

T. împotriva Belgiei, nr. 9777/82, decizia Comisiei din 14 iulie 1983, DR 34
Taganrog LRO și alții împotriva Rusiei, nr. 32401/10 și altele, 7 iunie 2022
Taghiev și Huseinov împotriva Azerbaidjanului, nr. 13274/08, 5 decembrie 2019
Tepljakov împotriva Estoniei [Comitet] (dec.), nr. 47456/18, 6 iulie 2021

Teslenko și alții împotriva Rusiei, nr. 49588/12 și alte 3 cereri, 5 aprilie 2022

—U—

Ulusoy și alții împotriva Turciei, nr. 34797/03, 3 mai 2007

—V—

Vajnai împotriva Ungariei, nr. 33629/06, CEDO 2008
Varela Geis împotriva Spaniei, nr. 61005/09, 5 martie 2013
Vasiliev și alții împotriva Rusiei [Comitet], nr.38891/08, 22 septembrie 2020
Vejdeland și alții împotriva Suediei, nr. 1813/07, 9 februarie 2012
Vogt împotriva Germaniei, 26 septembrie 1995, seria A nr. 323
Vona împotriva Ungariei, nr. 35943/10, CEDO 2013

—W—

W.P. și alții împotriva Poloniei (dec.), nr. 42264/98, CEDO 2004-VII
Walendy împotriva Germaniei, nr. 21128/93, decizia Comisiei din 11 ianuarie 1995, DR 80-A
Williamson împotriva Germaniei (dec.), nr. 64496/17, 8 ianuarie 2019
Witzsch împotriva Germaniei (dec.), nr. 41448/98, 20 aprilie 1999
Witzsch împotriva Germaniei (nr. 2) (dec.), nr. 7485/03, 13 decembrie 2005
Wojczuk împotriva Poloniei, nr. 52969/13, 9 decembrie 2021

—X—

X. împotriva Austriei, nr. 1747/62, decizia Comisiei din 13 decembrie 1963
X. împotriva Germaniei, nr. 9235/81, decizia Comisiei din 16 iulie 1982, DR 29
X., Y. și Z. împotriva Regatului Unit, nr. 9285/81, decizia Comisiei din 6 iulie 1982, DR 29

—Y—

Yazar și alții împotriva Turciei, nr. 22723/93 și alte 2 cereri, CEDO 2002-II
Yuksekdag Senoglu și alții împotriva Turciei, nr. 14332/17 și alte cereri, 8 noiembrie 2022

—Z—

Z.B. împotriva Franței, nr. 46883/15, 2 septembrie 2021
Zambrano împotriva Franței (dec.), nr. 41994/21, 7 octombrie 2021
Zana împotriva Turciei, 25 noiembrie 1997, *Culegere de hotărâri și decizii* 1997-VII
Zemmour împotriva Franței, nr. 63539/19, 20 decembrie 2022
Ždanoka împotriva Letoniei (MC), nr. 58278/00, CEDO 2006-IV